

ΙΟΝΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΤΜΗΜΑ ΙΣΤΟΡΙΑΣ

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

ΘΕΜΑ: *«Οι σχέσεις των γενιτσάρων
με τον μπεκτασισμό»*

Επόπτρια - Διδάσκουσα: Λαΐου Σοφία

Φοιτήτρια: Φραίμη Λαμπρινή

A.M.: I2009132

00-09-2015

ΚΕΡΚΥΡΑ

Πίνακας περιεχομένων

ΕΙΣΑΓΩΓΗ	3
ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΠΕΡΙΟΔΟΥ	5
ΤΟ ΣΩΜΑ ΤΩΝ ΓΕΝΙΤΣΑΡΩΝ	11
ΤΑΓΜΑ ΜΠΕΚΤΑΣΗΔΩΝ – ΜΠΕΚΤΑΣΙΣΜΟΣ	20
ΣΥΝΔΕΣΗ ΚΑΙ ΚΟΙΝΑ ΣΗΜΕΙΑ ΓΕΝΙΤΣΑΡΩΝ – ΜΠΕΚΤΑΣΙΔΩΝ	31
ΕΠΙΛΟΓΟΣ	36
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	39

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η παρούσα εργασία πραγματοποιείται στα πλαίσια της πτυχιακής εργασίας και έχει ως θέμα τις «Σχέσεις των γενιτσάρων με τον μπεκτασισμό». Πρόκειται για μια ενασχόληση με το σώμα των γενιτσάρων και της σύνδεσης αυτού με τον μπεκτασισμό. Η Οθωμανική Αυτοκρατορία αποτελεί ένα μεγάλο κομμάτι της ιστορίας όχι μόνο της σύγχρονης Τουρκίας αλλά και του ευρωπαϊκού γίγνεσθαι, διότι για παραπάνω από πέντε αιώνες περίπου, μεσουρανούσε αποτελώντας μια από τις βασικές δυνάμεις στην πολιτική σκηνή των γεγονότων. Οι επιτυχίες των Οθωμανών βασίστηκαν κατά ένα μεγάλο μέρος στο επίλεκτο πεζικό σώμα των γενιτσάρων. Βέβαια το πώς γενίτσαροι και μπεκτασήδες συνδέονται θα διαπιστωθεί στις υπόλοιπες σελίδες.

Στην πορεία λοιπόν της εργασίας θα παρατεθούν στοιχεία τα οποία αφορούν το ιστορικό και πολιτικό πλαίσιο της περιόδου, στεκούμενοι κυρίως στα πολιτικά γεγονότα που λάμβαναν δράση. Εν ολίγοις θα αναφερθούμε στο πλαίσιο το οποίο περιλαμβάνει από την δημιουργία της Οθωμανικής αυτοκρατορίας και το απόγειό της, έως και την παρακμή της. Θα αναφερθούμε και στις τρεις αυτές περιόδους, αλλά θα στοχεύσουμε στο μεσοδιάστημά τους, καθότι αυτό σχετίζεται με τα θέματα που θα ασχοληθούμε.

Στην συνέχεια της παρούσας ενασχόλησης, θα λέγαμε ότι αυτή θα διαχωριστεί τρόπον τινά σε δύο μέρη, τα οποία θα αποτελούν και ξεχωριστό κεφάλαιο αντίστοιχα. Το πρώτο μέρος θα σχετίζεται αποκλειστικά και μόνο με το σώμα των γενιτσάρων. Δηλαδή θα αναλύσουμε το ποιοι ήταν οι γενίτσαροι, κάτω υπό ποιές συνθήκες δρούσαν, ποιες ομάδες ατόμων τους απάρτιζαν και ποιες ήταν αυτές οι συνιστώσες οι οποίες προϋδίαζαν για το τέλος του σώματος. Αμέσως μετά θα παρατεθεί το δεύτερο μέρος το οποίο αφορά κατά βάση το τάγμα του μπεκτασισμού και τους μπεκτασήδες. Σε αυτό το σημείο θα επιχειρηθεί να αναλυθεί η βάση του τάγματος. Δηλαδή, από ποιους θρησκευτικούς κλάδους επηρεάστηκε, τι πρεσβεύει, ποιες είναι αρχές του και ποιες κοινωνικές ομάδες το συναποτελούν. Όπως θα γίνει όμως φανερό στην πορεία, θα εστιάσουμε κυρίως στην θρησκευτική σκοπιά του θέματος.

Με την ολοκλήρωση και αυτού του κεφαλαίου, θα προχωρήσουμε στους κοινούς τόπους των δύο υπό εξέταση όρων του γενιτσαρισμού και του μπεκτασισμού

και να αναφερθούμε έπειτα στην σύνδεση τους. Υπάρχει άραγε σχέση σύνδεσης και αλληλεπίδρασης; Είναι ένα από τα ερωτήματα τα οποία θα απαντηθούν στο εν λόγω κεφάλαιο. Στην κατακλείδα των σελίδων θα παρουσιαστούν συγκεντρωτικά όλα τα συμπεράσματα τα οποία ήμασταν σε θέση να εξάγουμε. Στις τελευταίες σελίδες οι αναγνώστες θα έχουν την δυνατότητα να αντικρύσουν όλη τη σχετική βιβλιογραφία που χρησιμοποιήθηκε χωρισμένη ως σύνηθε σε ξενόγλωσση και ελληνόγλωσση.

ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΠΕΡΙΟΔΟΥ

Η Οθωμανική Αυτοκρατορία αποτέλεσε για πολλούς αιώνες την κυρίαρχο δύναμη, με πρωταρχικό ιδρυτή της, τον Ετρογρούλ. Αυτός ο οποίος όμως σημάδεψε την δυναστεία της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας στην διάρκεια του 11^{ου} αιώνα ήταν ο Οσμάν. Η αυτοκρατορία όπως την γνωρίζουμε άρχισε να συγκροτείται στα τέλη του 13^{ου} και στις αρχές του 14^{ου} αιώνα.¹ Για αρκετούς αιώνες παρουσίαζε επεκτατική τάση με συνέπεια την όλο και μεγαλύτερη εδραίωσή της στο πολιτικό προσκήνιο. Μάλιστα στις αρχές του 16^{ου} αιώνα ήταν η μεγαλύτερη δύναμη μαζί με την Βενετία, την Αγγλία, την Γαλλία, την Ισπανία και την Αυτοκρατορία των Αψβούργων. Οι Οθωμανοί εμφανίστηκαν ιστορικά στο προσκήνιο, τον 14^ο αιώνα και έδρασαν ως τον 19^ο αιώνα και την Ελληνική Επανάσταση όπου παρήκμασαν. Εκτεινόταν στις περιοχές των Βαλκανίων, της Ανατολίας και του αραβικού κόσμου και αποτελούνταν από εκατομμύρια ανθρώπους διαφορετικών θρησκευτικών πεποιθήσεων. Την απάρτιζαν μουσουλμάνοι, χριστιανοί ορθόδοξοι και καθολικοί, αρμένιοι και εβραίοι.

Οι Οθωμανοί κατά βάση ήταν Ισλαμιστές και προσπαθούσαν με διάφορους τρόπους να εξισλαμίσουν όσους περισσότερους μπορούσαν. Εκτός από τους βίαιους εξισλαμισμούς, μην ξεχνάμε ότι υπήρχαν και οι εκούσιοι διότι τους προσφέρονταν περισσότερα προνόμια. Στα τέλη του 11^{ου} αιώνα όμως το Ισλάμ φαίνεται να επηρεάζεται από το μυστικιστικό Ισλάμ ή αλλιώς Σουφισμό, με άμεση συνέπεια την δημιουργία μυστικιστικών ταγμάτων, τα οποία στην πορεία θα αποκτούσαν μεγάλη δύναμη.

Πρώτος ηγέτης ουσιαστικά των Οθωμανών ήταν όπως αναφέρθηκε και πρωτίστως ο Οσμάν και στη συνέχεια ο γιός του, Ορχάν. Η άνοδος και η επέλαση των Οθωμανών επήλθε αμέσως μετά την Άλωση της Κωνσταντινουπόλεως το 1453 και την κατάρρευση της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας υπό την βασιλεία του Μεχμέτ Β' με το προσωνόμιο Πορθητής. Σε αυτό βέβαια βοήθησε και η ιδεολογία του ιερού πολέμου, βάσει του οποίου επερχόταν η επέκταση της μουσουλμανικής θρησκείας από την μία και από την άλλη φαινόταν να προστατεύονται οι ορθόδοξοι χριστιανοί εφόσον κατέβαλαν τον κεφαλικό φόρο (χαράτσι).²

¹ Quataert Donald, *Η Οθωμανική Αυτοκρατορία. Οι τελευταίοι αιώνες, 1700-1922*, μτφρ. Μαρίνος Σαρηγιάννης, εκδ. Αλεξάνδρεια, Αθήνα 2006, σελ., 24.

² Ιναλτζίκ Χαλίλ, *Η Οθωμανική Αυτοκρατορία. Η κλασική εποχή, 1300-1600*, μτφρ. Μιχάλης Κοκολάκης, 2^η έκδοση, εκδ. Αλεξάνδρεια, Αθήνα 1995, σελ., 22.

Διάδοχος του Μεχμέτ στον θρόνο ήταν ο Βαγιαζήτ Β΄ (1481-1512). Ο Βαγιαζήτ δεν ήταν αγαπητός στον λαό της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας αλλά λόγω της συστάσεως του σώματος των γενιτσάρων και διαφόρων άλλων προνομίων που παρείχε, κατάφερε να επιβιώσει στον θρόνο.³ Άλλωστε η βασιλεία του χαρακτηρίστηκε από οικονομική ανάπτυξη μέσα σε συνθήκες σταθερότητας.⁴ Αξιοσημείωτη βέβαια ήταν και η βασιλεία πολύ αργότερα του Σουλεϊμάν του Μεγαλοπρεπούς (1520-1566) η οποία συγκρίνεται με εκείνη του Μεχμέτ Β΄.

Το σώμα των γενιτσάρων έκανε για πρώτη φορά την εμφάνισή του κατά την περίοδο της βασιλείας του Μουράτ Α΄ (1326-1389). Παρ' όλα αυτά την μορφή του φοβερού και δυνατού στρατού που έφτανε σε σημείο να τρομοκρατεί τις υπόλοιπες ευρωπαϊκές χώρες, έλαβε χώρα στην περίοδο της διοίκησης του Μουράτ Β΄ (1421-1451).⁵ Η ιδέα της ίδρυσης του σώματος των γενιτσάρων ανήκε στον Καρά Χαλίλ Τσεντερελή. Ήδη από το 1438 ο Μουράτ Β΄ είχε δρομολογήσει το θέμα της τακτικής του παιδομαζώματος σε παιδιά Χριστιανών.⁶ Από την άλλη το μυστικιστικό τάγμα των Μπεκτασήδων, ξεκινάει την ίδια περίοδο με το σώμα των γενιτσάρων, αλλά απογειώνεται στην διάρκεια του 15^{ου} αιώνα όπου αναδιοργανώνεται. Η πτώση της Κωνσταντινούπολης μάλιστα ήταν κατά κάποιο τρόπο, ένα επίτευγμα του πυροβολικού σώματος και του σώματος των γενιτσάρων που είχε δημιουργήσει ο οθωμανικός στρατός.

Η οθωμανική κοινωνία χωριζόταν σε τάξεις, αφού χώριζε τους νεοκατακτηθέντες λαούς σε μουσουλμάνους και μη, συνέχιζε με τα υπόλοιπα μέλη της στρατιωτικής τάξης και τέλος στους ραγιάδες.⁷ Να αναφέρουμε όμως και ότι σε κάθε περιοχή που καταλάμβανε χώριζε επαρχίες και τοποθετούσε αξιωματούχους έναν μπέη και ένα καδή για στρατιωτική και νομική ασφάλεια αντίστοιχα. Ακόμη υπήρχαν οι σαντζακμπέηδες για την επίβλεψη των παραμεθόριων περιοχών. Μάλιστα κατά τον 15^ο και 16^ο αιώνα όσες περιοχές καταλαμβάνονταν αποκτούσαν αμέσως διοίκηση υπό τον έλεγχο των σαντζακμπέηδων.⁸

³ Αμάντος Ι. Κωνσταντίνος, *Σχέσεις Ελλήνων & Τούρκων: από του ενδέκατου αιώνας μέχρι το 1821. Οι πόλεμοι των Τούρκων προς κατάληψιν των ελληνικών χώρων 1071-1571*, τομ. Α΄, εκδ. Οργανισμός Εκδόσεων Διδακτικών Βιβλίων, Αθήναι 1955, σελ., 160.

⁴ Μουταφτσίεβα Βέρα, *Αγροτικές σχέσεις στην Οθωμανική Αυτοκρατορία (15^{ος}-16^{ος} αι.)*, μτφρ. Ουρανία Ασρινάκη- Ευαγγελία Μπαλτά, εκδ. Πορεία, Αθήνα 1990, σελ., 64.

⁵ Ζεγκίνης Χ. Ευστράτιος, *Γενίτσαροι και Μπεκτασισμός. Γενεσιουργοί παράγοντες του Βαλκανικού Ισλάμ*, εκδ. Βάνιας, Θεσσαλονίκη 2002, σελ., 19.

⁶ Αμάντος Ι. Κωνσταντίνος, *ό.π.*, σελ., 33.

⁷ Ιναλτζίκ Χαλίλ, *ό.π.*, σελ., 123.

⁸ *Ο.π.*, σελ., 183-185.

Με την Άλωση της Πόλης οι Οθωμανοί κυριάρχησαν στην Ανατολή και ξεκίνησαν τους βίαιους εξισλαμισμούς χριστιανικών πληθυσμών. Στις περιοχές στις οποίες κατάφεραν να εγκατασταθούν εφήρμοσαν παρόμοια πολιτική με εκείνη της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας. Η οργάνωση της νεοσύστατης αυτοκρατορίας βασιζόταν σε όλα της τα φάσματά σε ένα μεσαιωνικό τύπου κράτος. Το οικονομικό σύστημα δεν ήταν άλλο από το τιμαριωτικό το οποίο περιελάμβανε και τα υποτελή κράτη στον Σουλτάνο με αυτόνομη -τρόπον τινά- διοίκηση, η οργάνωση του κράτους ήταν η θεοκρατική, ενώ φάνηκε να παραχωρούνταν ιδιαίτερα προνόμια στο Πατριαρχείο και τον εκάστοτε Πατριάρχη.

Ο θεσμός του Πατριάρχη αναγόταν στα πριν της Αλώσεως χρόνια και ο νέος κυριάρχος της Πόλης Μεχμέτ Β΄ με σκοπό να διατηρήσει την ενότητα και την εύνοια, όχι μόνο των Μουσουλμανικών υπηκόων αλλά και του Ορθόδοξου πληθυσμού, αποφάσισε να το ενσωματώσει στο πολιτικό σύστημα που εφάρμοσε. Έτσι διόρισε ως Οικουμενικό Πατριάρχη τον Γεννάδιο Σχολάριο. Διατήρησε λοιπόν τον θεσμό σαν ένα αναπόσπαστο κομμάτι της εσωτερικής και εξωτερικής πολιτικής του και μάλιστα το επισημοποίησε με μεγάλες τιμές.⁹ Ο θεσμός καταργήθηκε το 1862. Ο λόγος της συνέχισης του θεσμού καθώς και της παραχώρησης όλων αυτών των προνομίων προς το πρόσωπο του Πατριάρχη, στόχευε ουσιαστικά στην συνέχιση της αυτοκρατορίας καθότι είχαν την δυνατότητα να ελέγχουν μέσω του Πατριαρχείου από την μία όλες τις χριστιανικές κοινότητες και από την άλλη, να τους εκμεταλλεύονται οικονομικά με συνέπεια την όλο και μεγαλύτερη αποταμίευση στο θησαυροφυλάκιο.

Ο παραπάνω θεσμός εκτείνονταν και πέρα από τα σύνορα της Οθωμανικής κυριαρχίας. Μην ξεχνάμε ότι στο σύνολο του το Πατριαρχείο, αποτελούσε το κατεξοχήν ρυθμιστικό όργανο για την συνοχή όλων των Ορθοδόξων πληθυσμών. Η λειτουργία του δηλαδή σηματοδοτούσε την συνέχιση της Ορθοδοξίας καθότι επίσημη γλώσσα συνέχιζε να ήταν η ελληνική και ο τρόπος διοίκησης ο μέχρι πρότινος Βυζαντινός.¹⁰ Επομένως αυτό αποτελούσε μία κατάσταση η οποία συνέφερε τον Σουλτάνο διότι μπορούσε κατά κάποιον τρόπο να έχει απολαβές και από περιφέρειες οι οποίες δεν του ανήκαν διοικητικά. Για να ανέλθει κάποιος στο ύψιστο αξίωμα των ιερωμένων θα έπρεπε νωρίτερα ο Αυτοκράτορας να του είχε αποδώσει ένα έγγραφο

⁹ Inalcik Halil- Quataert Donald, *Οικονομική και κοινωνική ιστορία της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας, Τόμος Α΄: 1300-1600*, μτφρ. Σαρηγιάννης Μαρίνος, εκδόσεις Αλεξάνδρεια, Αθήνα 2008, σελ., 19.

¹⁰ Κονόρτας Παρασκευάς, *Οθωμανικές Θεωρήσεις για το Οικουμενικό Πατριαρχείο. Βεράτια για τους προκαθήμενους της Μεγάλης Εκκλησίας (17^{ος} – αρχές 20^{ου} αιώνα)*, Εκδόσεις Αλεξάνδρεια, Αθήνα 1998, σελ. 39.

διορισμού, το επονομαζόμενο βεράτι. Η προέλευση της λέξης είναι αραβική berat και ενσωματώθηκε στο οθωμανικό λεξιλόγιο. Αρχικά σήμαινε το έγγραφο κατά το οποίο ένας αξιωματούχος Μουσουλμάνος παραχωρούσε δικαιώματα στους μη Μουσουλμάνους υπηκόους του.¹¹ Τα βεράτια λοιπόν ήταν ειδικά διατάγματα, με συγκεκριμένο περιεχόμενο τα οποία στηριζόταν στον ισλαμικό νόμο και τα οποία εκχωρούσε η Οθωμανική Διοίκηση στα μέλη του Ορθόδοξου Κλήρου έναντι χρηματικού αντιτίμου.

Ένας θεσμός ο οποίος έμεινε επίσης αλώβητος από την άλωση της Πόλης ήταν και αυτός της Πατριαρχικής εξουσίας, ο οποίος διατηρήθηκε μέχρι το ψήφισμα των Γενικών Κανονισμών το 1860 και την επικύρωσή του από τον σουλτάνο δύο χρόνια αργότερα όπου και καταργήθηκε. Με τον παραπάνω όρο εννοούμε την αποστολή ενός ατόμου σε μία περιοχή με σκοπό να επιληφθεί διαφόρων θεμάτων αλλά και να φροντίσει για την είσπραξη των φόρων.¹² Τον 16^ο αιώνα παρατηρείται μεγάλη αύξηση των εξουσιών, οι οποίες τον επόμενο αιώνα είχαν αρχίσει να καταργούνται η μία μετά την άλλη και αυτό διότι η κατάσταση που είχε επέλθει στην αυτοκρατορία και οι οικονομικές κρίσεις που υφίσταντο δεν τους άφηναν περισσότερα περιθώρια.¹³

Όπως είπαμε το σύστημα που ακολουθήθηκε για την γη ήταν το τιμαριωτικό σε συνδυασμό και με άλλες μορφές γαιοκτησίας όπως ήταν τα βακούφια και τα μούλκια.¹⁴ Η εδραίωση του τιμαριωτικού συστήματος το οποίο επί της ουσίας ήταν ένα φεουδαλικό σύστημα γαιοκτησίας, οφείλεται στον Μεχμέτ Β΄ αλλά πρέπει να σημειώσουμε ότι είχε ξεκινήσει ήδη η προσπάθεια από την εποχή του Μουράτ Α΄.¹⁵ Αρχικά οι Οθωμανοί ήταν αντίθετοι στην υπερίσχυση του φεουδαλικού συστήματος, υποστηρίζοντας ότι σε πρώτο στάδιο, μία ετήσια προσφορά θα ήταν ικανοποιητική έτσι ώστε να υποδήλωνε ουσιαστικά την υποταγή των κατοίκων στον σουλτάνο.¹⁶ Το τιμάριο επιβλήθηκε με νόμο τον 15^ο αιώνα από τον Μεχμέτ Β΄ καταργώντας όλες τις άλλες μορφές γαιοκτησίας.¹⁷

¹¹ Ζαχαριάδου Α. Ελισάβετ, *Δέκα Τούρκικα Έγγραφα για την Μεγάλη Εκκλησία (1483-1567)*, εκδ. Ινστιτούτο Βυζαντινών Ερευνών (Ε.Ι.Ε) Πηγές 2, Αθήνα 1996, σελ., 147.

¹² Παΐζη- Αποστολοπούλου Μάχη, *Ο θεσμός της πατριαρχικής εξουσίας 14^{ος}-19^{ος} αιώνας*, Εθνικό Ίδρυμα Ερευνών Κέντρο Νεοελληνικών Ερευνών, Αθήνα 1995, σελ., 9.

¹³ Ο.π., σελ., 67.

¹⁴ Μουταφτσίεβα Βέρα, *ό.π.*, σελ., 17.

¹⁵ Ο.π., σελ., 45.

¹⁶ Ιναλτζίκ Χαλίλ, *ό.π.*, σελ. 29-30.

¹⁷ Μουταφτσίεβα Βέρα, *ό.π.*, σελ., 300.

Με την κατάληψη της εξουσίας από τους Οθωμανούς η Κωνσταντινούπολη δεν θύμιζε σε τίποτα την μέχρι πρόσφατα δεσποζούσα Πόλη του Βυζαντίου. Η Πόλη είχε ερημωθεί και τα μισογκρεμισμένα κτίρια είχαν χάσει την παλιά τους αίγλη. Έτσι, ο σουλτάνος προκειμένου να της προσδώσει αυτήν την αίγλη, επέτρεψε σε όσους χριστιανούς είχαν απομείνει να εκτελούν τα θρησκευτικά τους καθήκοντα χωρίς κανέναν ενδοιασμό ενώ τους υποσχέθηκε συγχρόνως και ελεύθερη εργασία.¹⁸ Συντοίς άλλους τους προέτρεψε να εκλέξουν εκείνοι Πατριάρχη για το Οικουμενικό Πατριαρχείο.¹⁹ Ταυτόχρονα σχεδόν με την κατάληψη μεγάλων μουσουλμανικών περιοχών, οι Οθωμανοί με τον ίδιο ρυθμό προσπαθούσαν να επεκταθούν και στην υπόλοιπη Ευρώπη. Άλλωστε μην ξεχνάμε ότι το 1669 είχαν καταλάβει την Κρήτη, η οποία μέχρι τότε ανήκε στην σφαίρα διοίκησης της Βενετίας.²⁰

Όλες οι εξουσίες νομοθετική, εκτελεστική και λοιπές ήταν συγκεντρωμένες στο πρόσωπο του ενός, δηλαδή του Σουλτάνου και ασκούσαν μέσω των επιτρόπων του, δηλαδή των βεζίρηδων. Οι βεζίρηδες δεν ήταν μόνο Οθωμανοί στην καταγωγή. Πολλοί από αυτούς που κατείχαν υψηλόβαθμα αξιώματα ανήκαν στο σώμα των γενιτσάρων, πράγμα το οποίο σημαίνει εξισλαμισμένοι άνδρες. Προκειμένου να διατηρηθούν όλοι αυτοί στις θέσεις τους πολλές φορές τις εξαγόραζαν αδρά. Ο σουλτάνος είχε την δυνατότητα να συντάσσει κανόνες και να θεσπίζει νόμους με προσωπική του πρωτοβουλία. Οι νόμοι αυτοί ονομάζονταν κανούν και διέφεραν από τους άλλους νόμους του κράτους που ονομάζονταν σεριάτ και αναφερόταν στον θρησκευτικό ισλαμικό νόμο.²¹

Κατά την περίοδο του 16^{ου} αιώνα βλέπουμε την αχανή αυτή αυτοκρατορία να παρακμάζει, γεγονός το οποίο προϋδέαζε και το τέλος της. Αρχικά, οι ίδιοι οι υπήκοοι της αυτοκρατορίας ξεκίνησαν να παρεισφρέουν τις τάξεις των σκλάβων με σκοπό να λάβουν μέρος στα προνόμια. Αποτέλεσμα αυτού ήταν ο πρωτογενής τομέας να εγκαταλείπεται και η φορολογία να πέφτει. Τα τιμάρια να μειωθούν σημαντικά. Να αυξηθεί η διαφθορά του κράτους δραματικά μέσω δωροδοκιών και το δημόσιο θησαυροφυλάκιο να παρουσιάζει μόνο έλλειμμα.²²

¹⁸ Ιναλτζίκ Χαλίλ, *ό.π.*, σελ., 242.

¹⁹ Παπαϊωάννου Κ. Δημήτρης, *Η πολιτική των επισκόπων στην Τουρκοκρατία: ιστορικοκανονική προσέγγιση*, Ιδιωτική έκδοση, Αθήνα 1991, σελ., 16.

²⁰ Wittek Paul, *Η γένεση της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας*, μτφρ. Ευαγγελία Μπαλτά, εκδ. Πορεία, Αθήνα 1988, σελ., 15.

²¹ Ιναλτζίκ Χαλίλ, *ό.π.*, σελ., 125.

²² *Ο.π.*, σελ., 89-90,93.

Η γραφειοκρατία είχε πλέον εκφυλιστεί ενώ είχε παρατηρηθεί μεγάλη αύξηση των κρατικών αξιωματούχων χωρίς ιδιαίτερο λόγο. Η πορεία της αποσύνθεσης συνεχιζόταν. Το 1699 με την ειρήνη του Κάρλοβιτς οι Οθωμανοί έχασαν ένα σημαντικό τμήμα των εδαφών τους στην Ευρώπη ενώ διαφαινόταν η ανέλιξη μιας καινούργιας δύναμης στην πολιτική σκηνή, που δεν ήταν άλλη από την Αυστρία.²³ Κατ' άλλους η ευθύνη της παρακμής καταλογίζεται στις πιέσεις που δέχονταν οι Οθωμανοί στην διάρκεια των περσικών και αυστριακών πολέμων.²⁴ Σημαντικό ρόλο επίσης στην παρακμή της αυτοκρατορίας διαδραμάτισαν λίγο αργότερα και οι Ρωσοτουρκικοί πόλεμοι ενώ την χαριστική βολή για την αρχή του τέλους ήταν η ήττα που υπέστησαν στον Α΄ Βαλκανικό πόλεμο χάνοντας όλες τις ευρωπαϊκές κτήσεις τους.

²³ Wittek Paul, *ό.π.*, σελ., 15.

²⁴ Ινάλτζίκ Χαλίλ, *ό.π.*, σελ., 82.

ΤΟ ΣΩΜΑ ΤΩΝ ΓΕΝΙΤΣΑΡΩΝ

Το σώμα των γενιτσάρων αποτελούσε ένα επίλεκτο τακτικό στρατιωτικό σώμα, αναπόσπαστο τμήμα της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας και ένα από τα μεγαλύτερα πλεονεκτήματα της ίδιας της αυτοκρατορίας, όπως διαπιστώνεται εκ των υστέρων. Συγκροτήθηκε στα χρόνια του Μουράτ Α' (1360-1389) και στην αρχή αποτελούνταν από αιχμαλώτους οι οποίοι περίμεναν υπομονετικά την αποπληρωμή των χρεών τους η οποία βέβαια δεν ερχόταν ποτέ. Οι απαρχές του θεσμού μπορούμε να πούμε ότι ήταν στην βασιλεία του Μουράτ Α', με την ίδρυσή του να χρονολογείται στα 1363.²⁵ Είχε συσταθεί από τον ίδιο τον σουλτάνο αμέσως μετά την κατάκτηση της Ανδριανούπολης.²⁶ Παρ' όλα αυτά τοποθετείται χρονολογικά με την έκδοση του νόμου πεντζίκ, ο οποίος σχετιζόταν με τους αιχμάλωτους πολέμου. Ο νόμος όμως του παιδομαζώματος δεν σχετιζόταν σε καμία περίπτωση με την ύπαρξη του σώματος των γενιτσάρων.²⁷

Η οργάνωση του σώματος απαιτούσε όπως ήταν προφανές, πολύ μεγάλη προσοχή κυρίως λόγω του κόστους της μισθοδοσίας αλλά και της συντήρησής του. Από αυτό διαφαίνεται δηλαδή, ότι δεν ήταν ένας απλός μισθοφορικός στρατός. Οι περισσότεροι αιχμάλωτοι κατά πάσα πιθανότητα ήταν χριστιανοί στο θρήσκευμα. Το 1438 καταγράφεται η πρώτη επίσημη μαρτυρία αναγκαστικής στρατολόγησης χριστιανών παιδών καθώς και παιδών στρατιωτικών από τις προσφάτως κατεκτημένες βαλκανικές επαρχίες, όταν σουλτάνος ήταν ο Μουράτ Β'.²⁸

Σε αυτό το σημείο να σημειώσουμε ότι ο όρος γενίτσαροι προέρχεται από τις οθωμανικές λέξεις *yeni* και *çeri* οι οποίες μεταφράζονται ως νέα στρατεύματα ή νέος στρατός. Η μετονομασία του όρου μεταφράζεται διαφορετικά από τους ιστορικούς. Ο Δούκας μεταφράζει τον όρο ως νεόλεκτο στρατό ή νεόλεκτο σύνταγμα. Από την άλλη μεριά, ο Χαλκοκονδύλης τους αναφέρει ως νεήλυδας. Αντίθετα ο φραντζής τους χαρακτηρίζει ως ιαννιτσάρους. Η ελληνική απόδοση των όρων ως σώμα γενιτσάρων επικράτησε από την μετάφραση των λέξεων *Yeni Çeri Ocağı*. Να σημειώσουμε σε

²⁵ Ζεγκίνης Χ. Ευστράτιος, *ό.π.*, σελ., 87.

²⁶ Ιναλτζίκ Χαλίλ, *ό.π.*, σελ., 29.

²⁷ Ζεγκίνης Χ. Ευστράτιος, *ό.π.*, σελ., 62-63.

²⁸ Goodwin Godfrey, *Οι γενίτσαροι*, μτφρ. Τρισευγενή Παπαϊωάννου, εκδ. Οδυσσέας, Αθήνα 1997, σελ., 31.

αυτό το σημείο, ότι ο όρος γενίτσαρος ουσιαστικά χαρακτήριζε τους εξισλαμισμένους χριστιανούς της Βαλκανικής.²⁹

Σύμφωνα πάλι με την εγκυκλοπαίδεια του Ισλάμ, στο λήμμα των γενιτσάρων, αναφέρεται ότι πρόκειται για την ελίτ του στρατιωτικού σώματος το οποίο οργανώθηκε στην διάρκεια του 14^{ου} αιώνα αρχικά από χριστιανούς αιχμαλώτους πολέμου και αργότερα στηρίχθηκε στον θεσμό του παιδομαζώματός. Τα νεοσύλλεκτα μέλη ασπάζονταν την θρησκεία του Ισλάμ ενώ διδάσκονταν την τούρκικη γλώσσα και συγχρόνως εκπαιδεύονταν με αυστηρή πειθαρχία για συγκεκριμένες λειτουργίες του παλατιού και του στρατού. Η οργάνωσή τους στηριζόταν στην παράδοση ενώ διέθεταν δικό τους σύμβολο και σημαία. Σε περιόδους ειρήνης εξυπηρετούσαν τις ανάγκες του κράτους όπως ήταν η διατήρηση του νόμου και η διασφάλιση του θεμιτού εμπορίου. Αργότερα λόγω των αποδοχών και των προνομίων προσπάθησαν να παρεισφρήσουν στο σώμα και μουσουλμάνοι μέσω της δωροδοκίας με αποτέλεσμα να χαθεί η πειθαρχία που υπήρχε. Διακρίνονταν επίσης σχέσεις με τον σουφισμό και πιο συγκεκριμένα με τους Μπεκτασήδες, πράγμα το οποίο θα αναλυθεί στην συνέχεια.³⁰

Πιο αναλυτικά οι γενίτσαροι πολλές φορές ιδίως μετά το 1421 διαδραμάτισαν πολύ σημαντικό ρόλο ως προς την επιλογή διαδόχου των σουλτάνων.³¹ Η σύσταση του σώματος βασίστηκε έως τον 14^ο αιώνα σε αιχμαλώτους πολέμου ενώ μετά κατά κύριο λόγο, στην στρατολόγηση αιχμαλώτων και παιδιά χριστιανών. Πρόκειται για το λεγόμενο ντεβσιρμέ ή αλλιώς παιδομάζωμα, το οποίο χρονολογείται στα χρόνια της βασιλείας του Μουράτ Β' και το αρχαιότερο σωζόμενο κείμενο ανάγεται στο έτος 1536.³² Στρατολογούσαν παιδιά στα οποία διέκριναν ικανότητες είτε για να απαρτίσουν το σώμα είτε για να τα τοποθετήσουν σε γραφειοκρατικές θέσεις. Σε περίπτωση όπου δεν υπήρχε δεύτερο παιδί αγόρι ή ήταν γιός χήρας δεν έφευγε από τον τόπο του. Αυτό γινόταν με στόχο να μην εξαφανιστεί η γεωργία, και πάλι όμως παίρνοντας τα πιο δυνατά παιδιά, δεν άφηναν κανένα περιθώριο ανέλιξης ή αλλαγής της υπάρχουσας κατάστασης.³³

Στις μεγάλες πόλεις δεν επιβαλλόταν παιδομάζωμα διότι τα παιδιά θεωρούνταν πιο έξυπνα, με αποτέλεσμα να μην μπορούν να τα πειθαρχήσουν κατά το

²⁹ Ζεγκίνης Χ. Ευστράτιος, *ό.π.*, σελ., 50, 52.

³⁰ Campo E. Iuan, *Encyclopedia of Islam*, επιμ. J. Gordon Melton, εκδ., Facts on file, σελ., 390.

³¹ Ιναλτζίκ Χαλίλ, *ό.π.*, σελ., 108.

³² Ζεγκίνης Χ. Ευστράτιος, *ό.π.*, σελ., 106.

³³ Goodwin Godfrey, *ό.π.*, σελ., 40.

δοκούν. Επομένως ίσχυε μόνο στις επαρχίες. Επίσης, από το παιδομάζωμα εξαιρούνταν κάτοικοι της Ρουμανίας, Εβραίοι, Τσιγγάνοι ενώ για λίγο ίσχυσε και ο περιορισμός για τους Αρμενίους. Ακόμα, δεν υπόκειντο σε στρατολόγηση άνδρες νυμφευμένοι, με αποτέλεσμα όλο και περισσότερα αγόρια σε ηλικία 12 και 13 ετών να παντρεύονται για να γλιτώσουν καθώς και ορφανά, σπανοί και κοντοί. Το σώμα επέτασσε άνδρες οι οποίοι δεν είχαν καμία απολύτως υποχρέωση και θα ήταν σε θέση να βρίσκονταν σε μία διαρκή υπηρεσία στους στρατώνες, στην περίπτωση κατά την οποία δεν θα βρίσκονταν σε εκστρατεία ή φρουρά.³⁴ Στην πορεία έγινε άρση του δικαιώματος και οι γενίτσαροι είχαν πλέον δικαίωμα να νυμφεύονται.

Η διεκπεραίωση του ζητήματος του παιδομαζώματος ξεκινούσε από τον Αγά των Γενιτσάρων ο οποίος γνωστοποιούσε στον σουλτάνο, τις ελλείψεις του σώματος.³⁵ Τότε ο σουλτάνος έδινε εντολή σε έναν αξιωματικό των γενιτσάρων, ο οποίος κατείχε στα χέρια του και το σχετικό φερμάνι, και με συνοδεία μερικών γενιτσάρων αλλά και ενός γραφέα επισκεπτόταν τις επαρχίες. Διάλεγε τα παιδιά έχοντας ως βάση την ηλικία, την δύναμη, την αρτιμέλεια, την ομορφιά και την εξυπνάδα. Όσοι από τους γονείς αντιστέκονταν στην θέληση του σουλτάνου και αρνούνταν να παραδώσουν τα παιδιά τους θανατώνονταν. Όσοι είχαν πάλι την οικονομική δυνατότητα είχαν την δυνατότητα να πληρώσουν τους αξιωματούχους και να απαλλάξουν το παιδί τους, πράγμα το οποίο εκμεταλλεύονταν και οι ίδιοι οι αξιωματούχοι.

Το κράτος υποστήριζε ότι ο ντεβσιρμές δεν ήταν παρά μία έκτακτη εισφορά των ραγιάδων και ουχί δεν θεωρούνταν σκλάβωμα των υπηκόων της αυτοκρατορίας.³⁶ Το τελευταίο καταγεγραμμένο παιδομάζωμα που επιχειρήθηκε στον ελληνικό χώρο ήταν το 1705 στην περιοχή της Νάουσας. Βέβαια δεν πραγματοποιήθηκε διότι οι κάτοικοι της πόλης, αντέδρασαν έντονα στην απαρχαιωμένη αυτή συνήθεια ανταλλάσσοντας πυρά.

Με την συγκέντρωση των παιδιών, αυτά αποστέλλονταν στην Κωνσταντινούπολη, όπου περνούσαν ξανά από έλεγχο για τις ικανότητές τους από τον αγά των γενιτσάρων. Η μετάβαση στην Πόλη πραγματοποιούνταν μέσω της Ανδριανούπολης σε ομάδες 100 με 120 ατόμων. Όταν κρίνονταν και από εκεί κατάλληλοι, τους γινότανε περιτομή με σκοπό να δηλώσουν δημόσια ότι

³⁴ Ο.π., σελ., 84.

³⁵ Ζεγκίνης Χ. Ευστράτιος, *ό.π.*, σελ., 112.

³⁶ Ιναλτζίκ Χαλίλ, *ό.π.*, σελ., 139.

αποδέχονταν την νέα τους πίστη. Ύστερα, εφόσον τους άλλαζαν τα ονόματα τους κατέγραφαν στους καταλόγους. Άλλαζαν μάλιστα μέχρι και τα ονόματα των πατεράδων τους, προσθέτοντας το προσωνύμια αμπντ το οποίο σήμαινε δούλος.³⁷ Η αλλαγή της πίστεως γινόταν δημόσια ομολογώντας ότι *δεν υπάρχει άλλος θεός εκτός από τον Αλλάχ και ότι μοναδικός απεσταλμένος προφήτης του είναι ο Μωάμεθ*. Η διαδικασία της περιτομής μάλιστα θεωρούνταν ως βάπτισμα.³⁸

Κανείς όμως, δεν μπορούσε να αμφισβητήσει τους δεσμούς αυτών των ανθρώπων με τους ομοεθνείς τους.³⁹ Έτσι, παρ' όλες τις προσπάθειες των Οθωμανών για απόσχιση από τις ρίζες τους αυτό δεν στεκόταν πάντα εφικτό. Αρκετές φορές, μάλιστα ενώ είχαν αναλάβει υψηλούς τίτλους αξιωμάτων χρηματοδοτούσαν την οικοδόμηση κτισμάτων στις περιοχές από τις οποίες προέρχονταν. Συμπεραίνουμε λοιπόν, ότι ποτέ δεν ξεχνούσαν από πού προέρχονταν και ότι πάντα αναπολούσαν την πατρίδα τους.⁴⁰

Έπειτα τους διαχώριζαν σε δύο ομάδες. Η μία περιελάμβανε παιδιά άνω των 14 ετών και ονομάζονταν ατζέμ ογλάν χαρακτηρίζονταν έτσι τα παιδιά τα οποία δεν είχαν μυηθεί στην γλώσσα και προορίζονταν αποκλειστικά για την επάνδρωση του σώματος των γενιτσάρων.⁴¹ Η δεύτερη ομάδα, ήταν παιδιά μικρότερης ηλικίας και τα πιο όμορφα κατά την κρίση τους, τα οποία προορίζονταν για τις διοικητικές θέσεις της αυτοκρατορίας, και ονομάζονταν ιτς ογλάν. Επικεφαλής των γενιτσάρων δεν ήταν ο μεγάλος βεζίρης αλλά ο αγάς των γενιτσάρων ο οποίος διοριζόταν απευθείας από τον σουλτάνο.⁴²

Επανερχόμενοι στην ομάδα των ατζέμ ογλάν θα πρέπει να σημειώσουμε ότι η εκπαίδευσή τους ήταν πολύ επίπονη. Όλα τα παιδιά δίνονταν στους τιμαριούχους έναντι αμοιβής προκειμένου να απασχοληθούν στα κτήματά τους. οι αντιμετώπισή τους δεν πρέπει να προκαλεί έκπληξη, τους θεωρούσαν σκλάβους και τους αντιμετώπιζαν κατ' αυτόν τον τρόπο. Η εργασία στα τιμάρια ήταν το πρώτο στάδιο της εκπαίδευση το οποίο αποσκοπούσε την μύηση του μουσουλμανικού τρόπου ζωής -ήθη και έθιμα- αλλά και στην εκμάθηση όσο πιο γρήγορα δύνανται την γλώσσα. Με

³⁷ Goodwin Godfrey, *ό.π.*, σελ., 44.

³⁸ Ζεγκίνης Χ. Ευστράτιος, *ό.π.*, σελ., 125.

³⁹ *Όπ.*, σελ., 144.

⁴⁰ Βαλλίδης Σταύρος, *Αλληλεπιδράσεις μεταξύ Χριστιανών και Μουσουλμάνων στην Μικρά Ασία την περίοδο της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας. Το δερβίσικο τάγμα των Μπεκτασήδων και Κιζιλμπάσηδων*, εκδ. Α.Π.Θ., Θεσσαλονίκη 2002, σελ., 91.

⁴¹ Ζεγκίνης Χ. Ευστράτιος, *ό.π.*, σελ., 146.

⁴² Ιναλτζίκ Χαλίλ, *ό.π.*, σελ., 168.

την εκμάθηση της γλώσσας λοιπόν, επιστρέφουν στην Κωνσταντινούπολη όπου η εκπαίδευσή τους συνεχιζόταν σε στρατιωτικές σχολές έως το 24^ο ή 25^ο έτος όπου ονομάζονταν και επισήμως γενίτσαροι. Σε περιόδους εκστρατειών η ομάδα λειτουργούσε σαν εφεδρεία έχοντας καθήκοντα αστυνόμευσης.

Η δεύτερη ομάδα, αυτή των ιτς ογλάν η οποία αποτελούνταν από άτομα ηλικίας 6-10 ετών τα οποία προορίζονταν για τα μεγάλα αξιώματα. Τα παιδιά αυτά εξίσου περνούσαν από σκληρή εκπαίδευση, μόνο που δεν ήταν χειρωνακτική. Αυτή η νέα μερίδα του πληθυσμού, απάρτιζε την Σχολή του Εντερνούν, μία από τις πιο σημαντικές και ξακουστές σχολές της αυτοκρατορίας. Η συγκεκριμένη σχολή με το τέλος του σώματος των γενιτσάρων άρχισε να παρακμάζει. Παρ' όλα αυτά δεν έκλεισε αμέσως. Το τέλος της σηματοδοτήθηκε μαζί με το τέλος του σουλτανικού καθεστώτος στην περίοδο των χρόνων 1922.⁴³

Περίπου επί έξι συναπτά έτη διέμεναν σε έναν θάλαμο τον κιουτσούκ οντά, όπου διάφοροι παιδαγωγοί της εποχής τους μαθαίνανε ανάγνωση και γραφή, τους δίδασκαν το Κοράνι καθώς και σχετικούς κανόνες πειθαρχίας. Με το πέρας των έξι ετών μεταφέρονταν στον κιλέρ οντά, στον οποίο διαμένουν για τέσσερα ακόμη έτη. Εκεί η εκπαίδευσή τους σχετιζόταν με την εντατική γυμναστική, την ενασχόληση για την εξάσκηση των όπλων αλλά και την τελειοποίηση την τουρκικής γλώσσας. Συγχρόνως μαθαίνανε αραβικά και περσικά. Η εκπαίδευσή τους δεν τελείωνε όμως σε αυτό το σημείο. Συνέχιζαν για ακόμη τέσσερα χρόνια στον χαζναντάρ οντά όπου μάθαιναν ιππασία και τελειοποιούνταν στα όπλα. Αυτό σηματοδοτούσε τυπικά το τέλος της εκπαίδευσής τους, έπειτα άρχιζαν να συναναστρέφονται με το παλάτι, ακόμα και με τον ίδιο τον σουλτάνο.⁴⁴

Το παιδομάζωμα φάνηκε να επιτυγχάνει τους στόχους του καθώς πολλά από αυτά τα αγόρια, ανήλθαν γρήγορα σε ύπατα αξιώματα γεγονός βέβαια το οποίο προκάλεσε τον φθόνο των Μουσουλμάνων. Οι Μουσουλμάνοι δεν μπορούσαν να δεχτούν ότι εξισλαμισμένα παιδιά -στην πλειονότητα- χριστιανοί ανέρχονταν σε θέσεις, ενώ τα δικά τους παιδιά παρέμεναν στάσιμα. Έτσι, σταδιακά δέχονταν στους κόλπους τους και Οθωμανούς υπονομεύοντας την λειτουργία του παιδομαζώματος.⁴⁵ Η συχνότητα παρ' όλα αυτά του ντεβσιρμέ ποικίλλει. Άλλοι, υποστηρίζουν ότι το παιδομάζωμα γινόταν κάθε πέντε χρόνια και άλλοι υποστηρίζουν ότι μπορεί να

⁴³ Goodwin Godfrey, *ό.π.*, σελ., 62.

⁴⁴ Μιρμύρογλου Βλαδίμηρος, *Οι Δεσβίσσαι*, εκδ. Εκάτη, χ.τ., 1990, σελ., 165-169.

⁴⁵ Ιναλτζίκ Χαλίλ, *ό.π.*, σελ., 91.

εφαρμοζόταν και κάθε τέσσερα, τρία, δύο ακόμα και κάθε χρόνο, ανάλογα με τις ανάγκες του σώματος και της Πύλης. Βέβαια η τόσο συχνή περισυλλογή ατόμων δεν γίνεται να ήταν εφικτή οπότε η πιο πιθανή εσχυνότητα είναι αυτή των άνω των πέντε χρόνων. Άλλοι πάλι υποστηρίζουν ότι ήταν περίπου κάθε επτά χρόνια και οι ηλικίες των παιδιών κυμαίνονταν από 10-12 έως 20 ετών.⁴⁶ Βέβαια αυτό βλέπουμε να μην υφίσταται τον 16^ο αιώνα όπου πραγματοποιούνταν πιο συχνά.

Η σημασία του ντεβσιρμέ ήταν βαθύτερη από τον προφανή λόγο του ανεφοδιασμού του στρατού. Σίγουρα ένας σημαντικός λόγος ήταν και αυτός αλλά δεν ήταν ο κυριότερος. Επιπρόσθετοι λόγοι του παιδομαζώματος ήταν η αποδυνάμωση των χριστιανικών πληθυσμών της επικράτειας των Οθωμανών, ο σχηματισμός ενός ισχυρού στρατεύματος για την ασφάλεια της κεντρικής εξουσίας και του θεσμού του σουλτάνου. Τέλος, ένας από τους λόγους ήταν και η ανεύρεση κατάλληλων ανδρών για την κάλυψη των γραφειοκρατικών θέσεων και της κεντρικής διοίκησης.⁴⁷

Οι γενίτσαροι ήταν οι μόνοι στην Οθωμανική αυτοκρατορία που κατείχαν πυροβολικά όπλα, οι υπόλοιποι διέθεταν απλώς έναν τυπικό οπλισμό. Για αρκετό καιρό το σώμα των γενιτσάρων αποτελούσε τον καλύτερα εκπαιδευμένο και εξοπλισμένο πεζικό στρατό της μεσογείου.⁴⁸ Ήταν στρατιώτες μέχρι την συμπλήρωση του 45^{ου} έτους της ηλικίας τους. Έκτοτε έπαιρναν σύνταξη αλλά ήταν υποχρεωμένοι να φορούν την στολή τους. Είχαν βέβαια την δυνατότητα να διαμένουν ακόμα στους βασιλικούς στρατώνες, αλλά και να νυμφευτούν εάν το ήθελαν.⁴⁹ Οι νίκες στους στα πεδία της μάχης, τους παρείχε την δυνατότητα να γίνονται και κύριοι επί της γης καθότι τους προσδίδονταν τιμάρια για την επιτυχία τους. Ακόμα, ο σουλτάνος χρησιμοποιούσε τους πόρους του κεντρικού ταμείου ως αμοιβή για τους γενίτσαρους, τους ιππείς και τους καπικουλήδες.⁵⁰

Το σώμα χωριζόταν σε τρεις κατηγορίες. Η πρώτη κατηγορία ήταν οι σεϊμένηδες ή σεκμπάνηδες, οι οποίοι αποτελούνταν από 34 λόχους, ήταν οι λεγόμενοι σκυλοτρόφοι και ξεχώριζαν από τους υπόλοιπους από το κόκκινο χρώμα που είχαν οι μπότες τους. Στην συνέχεια ακολουθούσαν οι τζεμαάτ ή γιαγιά, σε 101 ορτάδες οι οποίοι αποσκοπούσαν στην περιφρούρηση των φρουρίων και τους διαχώριζαν καθώς το χρώμα των παπουτσιών τους ήταν κίτρινο. Τελευταία κατηγορία ήταν το

⁴⁶ Goodwin Godfrey, *ό.π.*, σελ., 42.

⁴⁷ Ζεγκίνης Χ. Ευστράτιος, *ό.π.*, σελ., 126.

⁴⁸ Quataert Donald, *ό.π.*, σελ., 53.

⁴⁹ Goodwin Godfrey, *ό.π.*, σελ., 84.

⁵⁰ Ιναλτζίκ Χαλίλ, *ό.π.*, σελ., 202-203.

μπουλούκ ή τα μπουλούκια των αγάδων. Αποτελούνταν από 61 ορτάδες. Η ομάδα των σεϊμενίδων αρχικά αποτελούσε μεμονωμένο σώμα. Καθήκον της ήταν να συνοδεύει τον εκάστοτε σουλτάνο στο κυνήγι. Μόνο τον 15^ο αιώνα ενσωματώθηκαν με το υπόλοιπο σώμα των γενιτσάρων. Τα μπουλούκια των αγάδων εκτελούσαν χρέη στρατιωτικής αστυνομίας η οποία προσπαθούσε να διατηρήσει την τάξη μέσα στις τάξεις του σώματος.⁵¹

Οι γενίτσαροι ανήκαν όλοι μαζί σε ένα οτζάκι ή εστία. Η εστία είναι που υποδιαιρείτε στους ορτάδες και οι ορτάδες εν συνεχεία στους οντάδες δηλαδή στους θαλάμους.⁵² Να αναφέρουμε ότι σε σύνολο υπήρχαν 196 ορτάδες, ο κάθε ορτάς είχε στις αρχές έως 100 άνδρες. Αυτό βέβαια στην πορεία άλλαξε και έφτανε σε σημείο να αριθμεί περίπου 800 μέλη. Στα τέλη του 17^{ου} αιώνα μάλιστα, το σώμα των γενιτσάρων είχε φτάσει σε σημείο να αριθμεί 70.000 άνδρες.⁵³ Βέβαια αν προσμετρήσουμε και τους ορτάδες των ατζεμί ογλάν, τότε σε σύνολο έχουμε 227, καθότι αυτοί διέθεταν άλλους 31.⁵⁴

Το σώμα των γενιτσάρων είχε πολλές επιτυχίες στον ενεργητικό του με κυριότερη την κατάληψη της Πόλης το 1453. Πρόκειται για άριστους πεζικάριους οι οποίοι διέθεταν πειθαρχία στην μάχη και ήταν εξαιρετικοί ξιφομάχοι και τοξότες.⁵⁵ Εξίσου σημαντικές νίκες τους ήταν το 1514 εναντίον του σάχη Ισμαήλ και το 1516 κατά των Μαμελούκων. Και οι δύο εκστρατείες ήταν επί βασιλείας Σελήμ Α΄. Ακολούθησε επί βασιλείας Σουλεϊμάν Β΄ η μάχη στο Μοχάτς το 1526 όπου τα στρατεύματα του βασιλιά της Ουγγαρίας Λουδοβίκου Β΄ ηττήθηκαν κατά κράτος. Βέβαια εκτός από τις επιτυχίες υπήρχαν και αποτυχίες καθότι ως γενίτσαροι είχαν μνηθεί και στις λεηλασίες και τις λαφυραγωγίες με αποτέλεσμα το 1456 σε μία πολιορκία στο Βελιγράδι οι γενίτσαροι έχοντας στο νου της την λαφυραγωγία να ορμήσουν νωρίτερα στη μάχη με άμεσο αποτέλεσμα την ήττα τους.

Όλοι στην Οθωμανική Αυτοκρατορία και πολύ περισσότερο οι γενίτσαροι ήταν υποχρεωμένοι να φορούν το κόκκινο ή άσπρο κάλυμμα στην κεφαλή των μπεκτασήδων, το οποίο έφτανε μέχρι το λαιμό, έχοντας ως έμβλημα ένα κουτάλι. Εκτός όμως από την αμφίεση σημαντικό ρόλο έπαιζε γι' αυτούς και τα σύμβολα. Έτσι, το λάβαρο για τους γενιτσάρους της Υψηλής Πύλης ήταν οι σημαίες με κόκκινο

⁵¹ Ζεγκίνης Χ. Ευστράτιος, *ό.π.*, σελ., 162.

⁵² Μιρμίρογλου Βλαδίμηρος, *ό.π.*, σελ., 171.

⁵³ Goodwin Godfrey, *ό.π.*, σελ., 85.

⁵⁴ Ζεγκίνης Χ. Ευστράτιος, *ό.π.*, σελ., 162.

⁵⁵ Goodwin Godfrey, *ό.π.*, σελ., 168.

και χρυσό χρώμα. Για τους υπόλοιπους γενίτσαρους η σημαία τους ήταν κατά το ήμισυ κίτρινη και κατά το υπόλοιπο κόκκινη. Στο κέντρο της μάλιστα υπήρχε και ζωγραφισμένο ένα Ζουλφικάρ. Να σημειώσουμε ότι όλες οι σημαίες ήταν διαφορετικές. Συνήθως δηλαδή διαφοροποιούνταν ως προς το έμβλημα που παρουσίαζαν.⁵⁶

Οι γενίτσαροι σε συνεργασία με τους σπαχήδες είχαν την δυνατότητα να διαμαρτυρηθούν για ότι θεωρούσαν αδίκημα. Συγκεντρωμένοι πολλές φορές μπροστά από το παλάτι διακήρυτταν τα παράπονά τους ενάντια στους κρατικούς αξιωματούχους. Για να γίνει κατανοητή όμως η δύναμη την οποία κατείχαν στα χέρια τους οι γενίτσαροι, είναι αρκετό μόνο να αναφέρουμε ότι αυτές οι εκδηλώσεις διαμαρτυρίας τις οποίες οργάνωναν, απειλούσαν ενίοτε και την θέση του ίδιου του σουλτάνου στο θρόνο.⁵⁷

Επί παραδείγματι, θα αναφέρουμε την βασιλεία του Βαγιαζήτ Β΄ ο οποίος διατηρήθηκε στον θρόνο μόνο και μόνο επειδή είχε την υποστήριξη των γενιτσάρων. Όταν όμως ο ίδιος δεν ήταν πλέον σε θέση να βασιλέψει και δεν διατηρούσε την εύνοια του σώματος, ανατράπηκε σε σύντομα.⁵⁸ Αν ανατρέξουμε λίγο πιο πίσω στα χρόνια της βασιλείας του Μεχμέτ Β΄ θα διαπιστώσουμε ότι οι γενίτσαροι ήταν στο πλευρό του, καθότι όταν ο ίδιος είχε αρρωστήσει το 1463, είχε διαπιστώσει και την αδυναμία των στρατιωτών του να πολεμούν. Έτσι τους είχε αφήσει το περιθώριο ξεκούρασης δύο περίπου χρόνων.⁵⁹

Έως ότου το σώμα των γενιτσάρων καταργηθεί το 1826, κατείχαν περίοπτη θέση στην Οθωμανική Αυτοκρατορία. Εκτός του ότι διασφάλιζαν την εσωτερική και εξωτερική ασφάλεια και ενότητα των Οθωμανών, σημαντική ήταν και η συμβολή τους σε επίπεδο οικονομίας. Τα περισσότερα πλέον μέλη των συντεχνιών κατά την διάρκεια του 18^{ου} αιώνα ήταν και μέλη του γενιτσαρικού σώματος. Πολλές φορές μάλιστα, μέλη του σώματος κινητοποιούνταν και πρόσφεραν την προστασία τους, στις συντεχνίες για την υπεράσπιση των δικαιωμάτων τους. Επομένως η κατάργηση του σώματος αποτέλεσε πλήγμα για αυτές τις μονάδες της οικονομίας.⁶⁰

Το επίλεκτο αυτό σώμα είχε αρχίσει να παρακμάζει ήδη από την εποχή του Σουλεϊμάν του Μεγαλοπρεπούς όταν υποχρεωνόταν να πολεμάνε για πολύ καιρό.

⁵⁶ Ο.π., σελ., 87-88.

⁵⁷ Ινάλτζίκ Χαλίλ, ό.π., σελ., 162.

⁵⁸ Goodwin Godfrey, ό.π., σελ., 151.

⁵⁹ Ο.π., σελ., 148.

⁶⁰ Quataert Donald, ό.π., σελ., 241, 242.

Μία από τις αγαπημένες τους συνήθειες ήταν το χρήμα και το ποτό. Κάποια στιγμή μάλιστα είχαν αναγκάσει τον Βαγιαζήτ Β΄ να ανοίξει τα κρασοπουλιιά.⁶¹ Θα μπορούσαμε να πούμε εν ολίγοις ότι το σώμα των γενιτσάρων δεν διέφερε σε τίποτα από μία συμμορία. Ενδιαφερόταν αποκλειστικά και μόνο για χρήμα και όποιες συνέπειες και αν είχε αυτό τους έβρισκε πάντα αμέτοχους καθώς μόνη τους έννοια ήταν να πλιατσικολογήσουν.

Συνεχίζει, τον 16^ο αιώνα με την κατάργηση για αυτούς του κανόνας της αγαμίας (1582), με αποτέλεσμα τα παιδιά τους, να κατέχουν το αναφαίρετο κληρονομικό δικαίωμα της διαδοχής και έτσι να εγγράφονται στο σώμα, γιοί μουσουλμάνων. Η επόμενη κίνηση που έθετε σταδιακά τον θεσμό όμως εκτός λειτουργίας επίσημα, ήταν η παύση του παιδομαζώματος το 1648. Βέβαια πολλές μαρτυρίες υποστηρίζουν ότι το τελευταίο παιδομάζωμα έγινε το 1666 στην Νάουσα. Παρ' όλα αυτά είμαστε σε θέση να γνωρίζουμε ότι η συχνότητα του ντεβσιρμέ είχε μειωθεί πολύ πριν σημαντικά. Επίσης, να σημειώσουμε ότι δεν ευθύνεται σε καμία περίπτωση η παρείσφρηση του τάγματος των μπεκτασήδων οι οποίοι είχαν καλές σχέσεις με τον λαό, όπως υποστηρίζεται από πολλούς.⁶²

Βέβαια θα πρέπει να σημειώσουμε σε αυτό το σημείο, ότι ήδη από τον 17^ο αιώνα παρατηρείται μία σχετική αλλοίωση ως προς την κοινωνική και εθνολογική σύσταση του σώματος. Εντασσόμενοι επίσης στην οικονομία του κράτους με διάφορους τρόπους, προσπαθούσαν να αποσπούν χρήματα από επιχειρηματίες της εποχής, ακόμη και με την βία, με δήθεν σκοπό την προστασία την οποία τους παρείχαν.⁶³ Το σώμα των γενιτσάρων καταργήθηκε το 1826 από τον σουλτάνο Μαχμούτ Β΄. Στόχος της κατάργησης ήταν η απαλλαγή της οθωμανικής διοίκησης από τις αρνητικές επιπτώσεις που δημιουργούσε η ύπαρξή τους.⁶⁴ Βέβαια, στην μετέπειτα πορεία της αυτοκρατορίας αυτό είχε αρνητικό πρόσημο.

⁶¹ Goodwin Godfrey, *ό.π.*, σελ., 130.

⁶² *Ο.π.*, σελ., 129.

⁶³ Σαρρής Νεοκλής, *Προεπαναστατική Ελλάδα και Οσμανικό Κράτος*, εκδ. Ηρόδοτος, Αθήνα 1993, σελ., 339.

⁶⁴ Ζεγκίνης Χ. Ευστράτιος, *ό.π.*, σελ., 229.

ΤΑΓΜΑ ΜΠΕΚΤΑΣΗΔΩΝ – ΜΠΕΚΤΑΣΙΣΜΟΣ

Όπως η ίδρυση του σώματος των γενιτσάρων έτσι και η λειτουργία ή καλύτερα η σύσταση του τάγματος των μπεκτασήδων πραγματοποιήθηκε στα χρόνια της βασιλείας του Μουράτ Α΄ την ίδια περίπου χρονική στιγμή. Ο μπεκτασισμός εντάσσεται μέσα σε ένα ευρύτερο θρησκευτικό πλαίσιο που δεν είναι άλλο από την θρησκεία του Ισλάμ. Όλα αυτά τα μυστικιστικά τάγματα ανάγονται στην εποχή των Σούφι κι δημιουργήθηκαν λίγο μετά την ήττα των Μπαμπάδων το 1241 ενώ η αναγνώρισή που έλαβαν ήταν άμεση και σε μικρό χρονικό διάστημα.

Η λέξη προέρχεται Σούφι από την αραβική λέξη *sûf* η οποία σημαίνει το φτωχό ρούχο, με το οποίο ήταν ενδεδυμένα τα μέλη του. Μια άλλη ετυμολογία της λέξεως προέρχεται πάλι από το αραβικό λεξιλόγιο και είναι η λέξη *sofî*, που σημαίνει σοφός. Ήδη από τον 12^ο αιώνα αρχίζουν να κάνουν ορατή την παρουσία τους όλες οι μυστικιστικές αδελφότητες των σούφι ενώ δραστηριοποιούνται περισσότερο την περίοδο του 13^{ου} αιώνα.⁶⁵ Κυριότερες μυστικιστικές ομάδες αποτελούσαν οι σουνίτες και οι σίιτες με τις αντίστοιχες υποκατηγορίες τους. Οι διαφορές ανάμεσα σε αυτούς τους δύο κλάδους εντοπίζονται προφανώς σε θρησκευτικό επίπεδο κατά βάση.

Τα σιιτικά κινήματα μέρος των οποίων είναι και ο μπεκτασισμός προσέδιδαν στα τάγματα των δερβίσηδων έναν αντιεξουσιαστικό θα λέγαμε χαρακτήρα σε σύγκριση με τα υπόλοιπα. Η αυγή του σιιτισμού άλλωστε χαρακτηρίστηκε από έντονο ριζοσπαστισμό. Όλα τα δερβίσις τάγματα που είχαν δημιουργηθεί, είχαν αρχίσει να αποτελούν ενίοτε και απειλή για την Οθωμανική Αυτοκρατορία, κυρίως μετά τον 16^ο αιώνα, που είχε επικρατήσει η δυναστεία των Σαφαβιδών στην περιοχή του Ιράν.⁶⁶ Σε όλα αυτά βέβαια ερχόταν και ενίσχυε την κατάσταση το γεγονός ότι όσοι βρίσκονταν στα τάγματα εξελίσσονταν σε συντεχνίες που κατέκριναν στην συνέχεια την κρατική εξουσία.⁶⁷ Άλλωστε η δύναμη των ταγμάτων και κυρίως του μυστικισμού ήταν πλέον τόσο μεγάλη ώστε ακόμη και σουλτάνοι να προσχωρούν στις ομάδες τους.

Ο μπεκτασισμός αποτέλεσε όπως προαναφέρθηκε, παρακλάδι του μυστικιστικού Ισλάμ. Πιο συγκεκριμένα, ανήκε στο τάγμα των δερβίσηδων, το οποίο

⁶⁵ Μάξης, Θ. Ι., «Ο ισλαμικός ταγματικός μυστικισμός και οι συσχετισμοί με τον Οθωμανικό Τεκτονισμό», 2^ο Ευρωπαϊκό Φόρουμ, 29 Σεπτεμβρίου – 1 Οκτωβρίου 2000, Κέρκυρα, εκδ. Παπαζήση, σελ., 5. και Γιαννουλάτος Αναστάσιος, *Ιχνη από την αναζήτηση του Υπερβατικού*, εκδ. Ακρίτας, Αθήνα 2004, σελ. 263-264.

⁶⁶ Ιναλτζίκ Χαλίλ, *ό.π.*, σελ., 326.

⁶⁷ Ζεγκίνης Χ. Ευστράτιος, *ό.π.*, σελ., 42.

έδρασε κυρίως στο χώρο των Βαλκανίων και είχε επηρεαστεί άμεσα από την αδελφότητα των Αχήδων. Εξαπλωνόταν σε όλο το φάσμα της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας ενώ από τα τέλη του 13^{ου} αιώνα έκανε την εμφάνισή του και στην Νοτιανατολική Ευρώπη, με τον δερβίση Σαρή Σαλτίκ.⁶⁸

Διαφοροποιούνταν βέβαια ως προς τις αρχές που τα διέπουν, καθότι οι δερβίσηδες δεν ανήκαν αποκλειστικά στο σιιτικό Ισλάμ και πολλοί από τους μουσουλμάνους ενστερνίζονταν τις απόψεις του σουνιτισμού. Οι Σίιτες λοιπόν, θεωρούσαν τον Αλί Ιμπν Αμπί Ταλίμπ, ως γαμπρό του Μωάμεθ, επομένως ως και τον επικείμενο διάδοχο των μουσουλμάνων. Τοποθετώντας τον μπεκτασισμό σε ένα ευρύτερο θρησκευτικό πλαίσιο των μοναστικών ταγμάτων, μπορούμε να πούμε ότι προέρχονται από την αίρεση των Αλεβήδων η οποία πήρε το όνομά της από τον Αλή.⁶⁹

Οι Αλεβήδες ήταν οπαδοί ταγμάτων που προσεταιρίστηκαν ή εντάχθηκαν στους μπεκτασήδες λόγω της ανεκτικότητας που τους παρείχε.⁷⁰ Ακριβώς γι' αυτό τον λόγο ταυτίζονταν και με τους μπεκτασήδες. Επί βασιλείας Σουλεϊμάν Μεγαλοπρεπούς είχε σημειωθεί γενοκτονία των Αλεβήδων στους τεκέδες τους, διότι είχαν θεωρηθεί ως αιρετικοί κατά της αυτοκρατορίας των Οθωμανών. Ακόμα, το 1540 επί Σελίμ Α', είχε γίνει πόλεμος ανάμεσα σε σουνίτες (φανατικός των οποίων ήταν ο Σελίμ) και σε σίιτες Πέρσες. Στην διάρκεια του πολέμου ο Σελίμ δολοφόνησε πάνω από 40.000 αλεβήδες και αρκετούς γενίτσαρους οι οποίοι διαφωνούσαν με την τακτική του.⁷¹

Ιδρυτής του τάγματος λοιπόν, καλείται ο Χατζή Μπεκτάς Βελή, ο οποίος έδωσε και το όνομά του στο τάγμα. Οι μπεκτασήδες δραστηριοποιήθηκαν και εδραιώθηκαν την ίδια περίοδο με το σώμα των γενιτσάρων. Ο όρος μπεκτασής, προσδιόριζε την ύπαρξη και τη δράση του μουσουλμανικού μοναχικού τάγματος των δερβίσηδων, ατόμων δηλαδή φανατικά αφοσιωμένων στο Ισλάμ.⁷² Ο Χατζή Μπεκτάς ήταν μαθητής του Ισχάκ στην περιοχή της Μικράς Ασίας. Γεννήθηκε πιθανότατα το 1209 ενώ χρονολογείται πως πέθανε το 1271 ενώ δραστηριοποιήθηκε από τα μέσα του 13^{ου} αιώνα.⁷³

⁶⁸ Βαλλίδης Σταύρος, *ό.π.*, σελ., 126.

⁶⁹ Μιρμίρογλου Βλαδίμηρος, *ό.π.*, σελ., 79.

⁷⁰ Βαλλίδης Σταύρος, *ό.π.*, σελ., 73.

⁷¹ *Ο.π.*, σελ., σελ., 77-78.

⁷² Ζεγκίνης Χ. Ευστράτιος, *ό.π.*, σελ., 255.

⁷³ Βαλλίδης Σταύρος, *ό.π.*, σελ., 84.

Κύριο δόγμα των μπεκτασήδων ήταν η πίστη στον Μωάμεθ και γενικότερα στο τριαδικό σχήμα που αναφέρθηκε παραπάνω. Ενίοτε αποδέχονταν και την πεντάδα προσθέτοντας τους Φατμά και Χουσεΐν. Οι κανόνες που το διέπουν ήταν η αποστροφή και η φιλία που τους έστρεφε στο Θεό. Η φιλία μεταφράζεται ως αγάπη σε όσους αποδέχονται τον όρκο ενώ η αποστροφή σήμαινε ότι μισούσαν όσους δεν έδιναν τον όρκο της πίστεώς τους.⁷⁴

Από τους πρώτους οπαδούς του τάγματος, ήταν η αδελφότητα των Αμπταλάνι Ρουμ που απαντούσε στο σύνολο των δερβίσηδων της Μικράς Ασίας.⁷⁵ Επεκτάθηκε ταυτόχρονα με την προσάρτηση αυτών των εδαφών από τον Μουράτ Α΄ ενώ το τάγμα διαδόθηκε πρώτα στα τουρκομανικά φύλα και έπειτα με την καθιέρωσή του, ως επίσημο τάγμα του γενιτσαρικού σώματος. Το τάγμα στην διάρκεια του 15^{ου} αιώνα, καταφέρνει σταδιακά και εδραιώνεται στην οθωμανική κοινωνία και υπερτερεί αριθμητικά έναντι άλλων θρησκευτικών ταγμάτων.⁷⁶ Η δομή του τάγματος στηρίχθηκε κατά βάση στην τουρκική γλώσσα ενώ η προσέλευση στους κόλπους του λαϊκών στρωμάτων ήταν εκείνη η οποία επιτάχυνε την διάδοση του.⁷⁷

Το τάγμα αλλάζει στην διάρκεια του 16^{ου} αιώνα όταν την ηγεσία αναλαμβάνει ο Μπαλήμ Σουλτάν. Προερχόμενος από γονείς μυημένους στο τάγμα, καταφέρνει και ανακηρύσσετε στην πορεία ως ο δεύτερος μεγαλύτερος αρχηγός των μπεκτασήδων. Επί βασιλείας Βαγιαζήτ Β΄ του ανατίθεται η ηγεσία του μητροπολιτικού τεκέ στην Καππαδοκία και ο ίδιος ο σουλτάνος αποδέχεται τον μυστικισμό και προσαρτάται στον μπεκτασισμό χρηματοδοτώντας μάλιστα την κατασκευή στέγης τουρμπέ αλλά και διάφορες άλλες δωρεές. Επομένως, διαφαίνεται από τα παραπάνω ότι μέχρι και την εποχή του Μπαλήμ Σουλτάν οι σχέσεις πολιτικής εξουσίας και ταγμάτων ήταν άριστες.⁷⁸

Οι ρίζες του μπεκτασισμού βρίσκονταν στα μυστικιστικά τάγματα των Περσών, οι οποίοι υποστήριζαν με την σειρά τους, την ύπαρξη του ζωροαστρισμού και κατ' επέκταση του καλού και του κακού. Συγχρόνως, στρατεύονται και με την πίστη του Χριστιανισμού με αποτέλεσμα να αποδέχονται και την Τριαδικότητα. Οι

⁷⁴ Μιρμίρογλου Βλαδίμηρος, *ό.π.*, σελ., 91.

⁷⁵ Ζεγκίνης Χ. Ευστράτιος, *Ο μπεκτασισμός στη Δ. Θράκη. Συμβολή στην ιστορία της διαδόσεως του μουσουλμανισμού στον ελλαδικό χώρο*, εκδ. Institute for Balkan Studies, Θεσσαλονίκη 1988, σελ., 27-28.

⁷⁶ Ιναλτζίκ Χαλίλ, *ό.π.*, σελ., 330.

⁷⁷ Μιρμίρογλου Βλαδίμηρος, *ό.π.*, σελ., 95.

⁷⁸ Βαλλίδης Σταύρος, *ό.π.*, σελ., 132 και Goodwin Godfrey, *ό.π.*, σελ., 193.

μπεκτασίδες, να αναφέρουμε ότι αποτελούσαν την μεγαλύτερη θρησκευτική μειονότητα της Τουρκίας και πολύ αργότερα της δυτικής Θράκης.⁷⁹

Η ιδεολογία ή η διδασκαλία του μπεκτασισμού, αναφερόταν στην ενότητα του Θεού, του Μωάμεθ και του Αλή πράγμα το οποίο φανερώνει αδιαμφισβήτητα τις επιδράσεις του Χριστιανισμού στον μπεκτασισμό.⁸⁰ Εν ολίγοις, η θεολογία τους, συνοψίζεται στην φράση «η ενότητα της υπάρξεως». Βασικές αρχές της άνω ιδεολογίας, αποτελούν η αποχή από την βία διακηρύττοντας έτσι τον σεβασμό σε όλους τους ανθρώπους. Στο τάγμα γίνονταν δεκτοί και άνθρωποι οι οποίοι δεν είχαν ασπαστεί το Ισλάμ.⁸¹

Όπως σε κάθε κοινωνική ομάδα έτσι και σε κάθε θρησκευτική υπάρχει μια ιεράρχηση των μελών. Στην κορυφή λοιπόν της πυραμίδας βρίσκεται ο ντεντές ή πηρ. Μέσα στις τάξεις τους, περιλαμβάνουν τους ντεντέ-μπαμπάδες και τους τσελεμπήδες, δηλαδή τους έγγαμους αρχηγούς των Μπεκτασίδων.⁸² Ακολουθούν οι χαλίφηδες, οι σεϊχηδες, οι δερβίσηδες δηλαδή οι πτωχοί και στην βάση βρίσκονταν οι μουχίμπ ή μουρίτ, δηλαδή, οι φίλοι. Ο επικεφαλής του τάγματος ντεντές, διέμενε κοντά στον τεκέ που βρισκόταν κοντά στον τάφο του Μπεκτάς. Ο ντεντές ήταν εκείνος ο οποίος επέλεγε τους χαλίφηδες και τους νομιμοποιούσε με ένα τύπου φερμάνι. Τα υποψήφια μέλη είτε γυναίκες είτε άνδρες, αποκαλούνταν ασίκηδες (δηλ. ερωτευμένοι) και γίνονταν μέλη του τάγματος έπειτα από τελετή ομολογίας της πίστewς.⁸³

Τα μέλη που ανήκουν στην βάση του τάγματος και έχουν μυηθεί στην διδασκαλεία του, ονομάζονταν μουχίμπ (δηλ. φίλος του Θεού). Ο μουχίμπ χαρακτηρίζεται ως απλός μπεκτασής και δεν κατέχει κανέναν τίτλο. Ο πρώτος τίτλος που θα δινόταν να λάβει κάποιος ήταν εκείνος του δερβίση.⁸⁴ Σε περίπτωση που κάποιος ήθελε να γίνει δερβίσης, έπρεπε πρωτίστως να λάβει μέρος στην τελετή που ονομαζόταν «αφιερώσεως της ύπαρξης». Έπειτα, θα έπρεπε για κάποιο χρονικό διάστημα να αφιερωθεί στην νηστεία και στην μύηση. Έστερα, ο ηγούμενος του τεκέ, του αποκάλυπτε σταδιακά όλα τα μυστικά του τάγματος, ανάλογα βέβαια με το επίπεδο της μύσης που είχε φτάσει ο επικείμενος δερβίσης.⁸⁵

⁷⁹ http://sitalkisking.blogspot.gr/2011/06/blog-post_23.html#more ημερομηνία τελευταίας πρόσβασης 01-07-2015.

⁸⁰ Ιναλτζίκ Χαλίλ, *ό.π.*, σελ., 336.

⁸¹ Μιρμίρογλου Βλαδίμηρος, *ό.π.*, σελ., 118-119.

⁸² *Ο.π.*, σελ., 97.

⁸³ Ιναλτζίκ Χαλίλ, *ό.π.*, σελ., 337-338.

⁸⁴ Ζεγκίνης Χ. Ευστράτιος, *Ο μπεκτασισμός στη Δ. Θράκη. Συμβολή στην ιστορία της διαδόσεως του μουσουλμανισμού στον ελλαδικό χώρο*, σελ., 39.

⁸⁵ Ιναλτζίκ Χαλίλ, *ό.π.*, σελ., 338.

Όταν κάποιος αναλάμβανε την βαθμίδα του δερβίση, θα έπρεπε να αποφασίσει για το αν θα συνέχιζε διαμένοντας μέσα στον τεκέ (εσωκατάκοιλος) προσφέροντας εκεί τις υπηρεσίες του ή έξω από αυτόν (εξωκατάκοιλος) πηγαίνοντας μόνο όταν θα κρίνονταν αναγκαίο.⁸⁶ Ο ηγούμενος διευθετούσε πολλά από τα ζητήματα των μπεκτασήδων. Στα καθήκοντά του ήταν η τέλεση των γάμων και των κηδειών, οι εξομολογήσεις και η ευλογία των νεογέννητων. Ανάμεσα στα μέλη τους, υπήρχε και σχέση αλληλοϋποστήριξης. Όταν υπήρχε κάποιο πρόβλημα σε κάποιο μέλος, ο ηγούμενος συγκέντρωνε συνδρομές από όλα τα μέλη της κοινότητας έτσι ώστε να επιλυθεί.⁸⁷

Το τάγμα των μπεκτασήδων μετρούσε στο ενεργητικό του δύο μεγάλες εορτές ή αλλιώς τελετές. Η πρώτη ονομαζόταν ικράρ και σχετιζόταν με την γενική σύναξη των ταγμάτων. Λάμβαναν μέρος μόνο οι Μπαμπάδες, δηλαδή οι Πατέρες και κανένας άλλος και σκοπό είχε την μύση νέων μελών. Η δεύτερη εορτή ονομαζόταν τζεμ και ήταν πάλι μια γενική σύναξη των μπεκτασήδων που διέμεναν κυρίως στα χωριά. Αυτή η συγκέντρωση δεν περιόριζε τα μέλη της, ούτε σε άνδρες αλλά ούτε και σε γυναίκες και σκοπό είχε τον χορό και την προσευχή.⁸⁸ Και στις δύο εορτές θυσιάζονταν ζώα τα οποία έσφαζαν οι Μπαμπάδες και οι εξουσιοδοτημένοι από αυτούς δερβίσηδες ενώ επιδίδονταν σύμφωνα και με τις παλιές λαϊκές παραδόσεις, στο ποτό και στα παίγνια.⁸⁹

Όσον αφορά την τελετή ικράρ (ikrar ayinî), αυτή απευθυνόταν στα νέα μέλη του τάγματος και περιελάμβανε την ομολογία της πίστεως. Η τελετή χωριζόταν σε έξι μέρη, τον ευτρεπισμό του ναού, την κατήχηση, το συμβολικό καθαρισμό με νερό, την είσοδο των νεοφώτιστων και την αποκάλυψη των μυστικών, την ομολογία και το δείπνο στον οποίο συμβολίζεται η αποδοχή του νεοφώτιστου. Η τελετή τζεμ (âyin-i cem), λάμβανε χώρα στην διάρκεια του χειμώνα. Οι ρίζες αυτής της εορτής ανάγονται στις Διονυσιακές τελετές καθώς κυριαρχούσε το ποτό και ο χορός ενώ λάμβαναν μέρος μόνο όσοι είχαν μνηθεί στο τάγμα. Σε αυτή την τελετή εξαιρούνταν τα παιδιά και οι άγαμοι αντίθετα με τις τελετές των πόλεων.⁹⁰

⁸⁶ Ζεγκίνης Χ. Ευστράτιος, *Ο μπεκτασισμός στη Δ. Θράκη. Συμβολή στην ιστορία της διαδόσεως του μουσουλμανισμού στον ελλαδικό χώρο*, σελ., 39.

⁸⁷ Ιναλτζίκ Χαλίλ, *ό.π.*, σελ., 338.

⁸⁸ Καριώτογλου Αλέξανδρος, *Ορθοδοξία και Ισλάμ*, εκδ. Δόμος, Αθήνα 2007, σελ., 72-73.

⁸⁹ Μιρμίρογλου Βλαδίμηρος, *ό.π.*, σελ., 85.

⁹⁰ Ζεγκίνης Χ. Ευστράτιος, *Ο μπεκτασισμός στη Δ. Θράκη. Συμβολή στην ιστορία της διαδόσεως του μουσουλμανισμού στον ελλαδικό χώρο*, σελ., 34-35.

Όπως και η τελετή ικράρ, έτσι και η τζεμ περιλαμβάνει κάποια στάδια. Αυτά είναι οι ετοιμασίες όπου ουσιαστικά ο ηγούμενος προσδίδει στα μέλη του την ευλογία και ακολουθούν η εκδίκηση των διαφορών ανάμεσα στους πιστούς, το ποτό και ο χορός. Η παύση της μουσικής και του χορού υποδηλώνει τη λήξη της τελετής. Τότε ο ηγούμενος αναλαμβάνει την ευλογία όλου του συγκεντρωμένου πλήθους και έπειτα κηρύσσεται η απόλυση της εορτής.⁹¹

Η καθιέρωση του τάγματος στο σώμα των γενιτσάρων οφειλόταν κατά κύριο λόγο στο γεγονός ότι το σώμα αποτελούνταν από εξισλαμισμένα παιδιά ή αιχμάλωτους πολέμου. Η αποστολή αυτών των παιδιών σε χωριά έξω από την Πόλη με σκοπό την μύησή τους στην γλώσσα και την θρησκεία του Ισλάμ, τους έβρισκε περισσότερο θετικούς στις απόψεις και στις θρησκευτικές λατρείες των λαϊκών στρωμάτων. Από τον 16^ο αιώνα ο ιδρυτής του Μπεκτασισμού, Χατζή Μπεκτάς, είχε αναγνωριστεί ως ο επίσημος άγιος των γενιτσάρων.

Η πρώτη κοινοτική ομάδα των μπεκτασήδων είχε συγκροτηθεί ήδη από τα χρόνια ύπαρξης του Βυζαντίου και πιο συγκεκριμένα το 1263.⁹² Όλα αυτά τα παρακλάδια μεταφράζονται ως αδελφότητες των σούφι. Στις τάξεις τους περιλαμβάνονταν όπως αναφέρθηκε και άνδρες και γυναίκες. Οι αδελφότητες αυτές έπαιζαν σημαντικό ρόλο στην Οθωμανική αυτοκρατορία τόσο από την πλευρά της θρησκείας όσο και της κοινωνίας. Οι μπεκτασήδες αντλούσαν τα μέλη του τάγματός τους, από τις κατώτερες κυρίως τάξεις και τους τεχνίτες.⁹³ Να αναφέρουμε ότι μέσα σε αυτούς τους κύκλους βρισκόταν και άνθρωποι του πνεύματος, με αποτέλεσμα και η ίδια η κεντρική εξουσία να στρέφεται στον μυστικισμό.

Από τα μέσα του 15^{ου} αιώνα και έπειτα, ένα νέο αιρετικό τάγμα έκανε την εμφάνισή του. Ανήκε επίσης στο φύλο των σιϊτών και οι ακόλουθοί του λάμβαναν την ονομασία Κιζιλμπάσηδες ή Κιλμπάσηδες δηλαδή ερυθροκέφαλοι. Πρόκειται για ένα τάγμα το οποίο δεν δρούσε μόνο σε θρησκευτικό επίπεδο αλλά σε κοινωνικό και πολιτικό. Με αυτόν τον τρόπο προσπαθούσαν να εκφράσουν την αντίθεσή τους στον τρόπο λειτουργίας της κεντρικής διοίκησης της αυτοκρατορίας. Οι τελετές και οι συνήθειες των κιζιλμπάσηδων και των μπεκτασήδων δεν διέφεραν ιδιαίτερα.⁹⁴ Οι

⁹¹ Ο.π., σελ., 36-38 και Αλατζάς Α. Ιωάννης, *Η αλεβιτική - μπεκτασική ταυτότητα στη σύγχρονη Τουρκία και οι πολιτικές προεκτάσεις του προβλήματος στην Ελλάδα*, εκδ. Βάνιας, Θεσσαλονίκη 1999, σελ., 95-97.

⁹² Ζεγκίνης Χ. Ευστράτιος, *Γενίτσαροι και Μπεκτασισμός. Γενεσιουργοί παράγοντες του Βαλκανικού Ισλάμ*, σελ., 259.

⁹³ Quataert Donald, *ό.π.*, σελ., 279-280, 282.

⁹⁴ Ιναλτζίκ Χαλίλ, *ό.π.*, σελ., 332.

κιζιλμπάσηδες προσεταιρίστηκαν τον μπεκτασισμό καθώς και ο δικός τους αρχηγός ήταν απόγονος του Χατζή Μπεκτάς. Άλλωστε η ελαστικότητα του τάγματος, τους προσέδιδε ακόμη περισσότερους οπαδούς κυρίως στις περιοχές της υπαίθρου.⁹⁵ Όπως οι μπεκτασήδες έτσι και οι κιζιλμπάσηδες μετά τον 19^ο αιώνα είχαν αρχίσει να αυτοαποκαλούνται αλεβήδες.

Οι ομάδες των μπεκτασήδων λειτουργούσαν βάσει της κληρονομικότητας, για αυτό ακριβώς ξεχώριζαν και από τους υπόλοιπους ομόθρησκους Τουρκομάνους, διότι αποδέχονταν ως αρχηγούς των ταγμάτων τους, τους τσελεμπήδες, τους οποίους θεωρούσαν απογόνους του Χατζή Μπεκτάς.⁹⁶ Σε αυτό το σημείο δεν θα μπορούσαμε να παραλείψουμε το γεγονός, ότι η ιδιότητα του μπεκτασή δεν θα πρέπει να συγχέετε με τους τσελεμπήδες. Έτσι, η ιδιότητα αυτή δεν αποτελεί κληρονομικό δικαίωμα το οποίο δύναται να μεταβιβαστεί. Με την συμπλήρωση του 15^{ου} έτους της ηλικίας των παιδιών είχαν την δυνατότητα όσοι ήθελαν να προσαρτηθούν στο τάγμα. Αντίθετα, με την ενηλικίωσή τους, μπορούσαν να απομακρυνθούν από τους μπεκτασήδες και να προσεταιριστούν τις ιδέες ενός άλλου θρησκευτικού τάγματος.⁹⁷

Οι δοξασίες των μπεκτασήδων ανάγονται στον σαμανισμό. Η ίδια βέβαια η διδασκαλία του και εν γένει η ύπαρξή του, βασίστηκε στην προϋπάρχουσα του Μπαμπαϊσμού (περιπλανώμενοι δερβίσηδες) και αυτό διαφαίνεται σε όλες σχεδόν τις συνήθειές τους. Ο σαμανισμός, η βάση δηλαδή των ταγμάτων χαρακτηριζόταν από τους εκστατικούς χορούς. Ακόμα, διατηρούσε τους δεσμούς με την αρχαία τουρκική παράδοση του δείπνου ενώ οι γυναίκες διατηρούσαν την ισότητά τους.⁹⁸

Αυτό το μυστικιστικό τάγμα λοιπόν, βασιζόταν στην διδασκαλία ενός ατόμου είτε ανδρός είτε γυναικός, ο οποίος τιμόταν συνήθως ως άγιος. Στόχος όλων αυτών των διδασκαλιών ήταν να φτάσουν στο ύψιστο, δηλαδή στην επαφή με τον Θεό. Η συγκέντρωση των μελών πραγματοποιούνταν σε κάποια εστία ή σε κάποιον τεκέ, με σκοπό να τελεστεί η ομαδική προσευχή αλλά και οι άλλες λατρευτικές πρακτικές τους. Η εστία ήταν συνήθως το σπίτι του σείχη ενώ αντίθετα ο τεκές ήταν ένας χώρος με πολλά κτίσματα που το καθένα εξυπηρετούσε διαφορετικές ανάγκες π.χ.

⁹⁵ Βαλλίδης Σταύρος, *ό.π.*, σελ., 169.

⁹⁶ Ιναλτζίκ Χαλίλ, *ό.π.*, σελ., 333.

⁹⁷ Μιρμίρογλου Βλαδίμηρος, *ό.π.*, σελ., 104, 119.

⁹⁸ Ιναλτζίκ Χαλίλ, *ό.π.*, σελ., 336.

βιβλιοθήκη, μαγειρείο κ.α.⁹⁹ Οι τεκέδες αποτελούσαν παρ' όλα αυτά την βάση των μπεκτασήδων γι' αυτό ακριβώς υπήρχαν και τεκέδες εντός και εκτός της Πόλης.¹⁰⁰

Οι διδασκαλίες των δερβίσικων ταγμάτων θεωρούνταν από πάρα πολλούς ως αιρετικές και για αυτόν τον λόγο σε όλο το φάσμα της αυτοκρατορίας «καταδικάζονταν» με αποτέλεσμα να σημειώνονται έντονες θρησκευτικές και πολιτικές επαναστάσεις στα χρόνια του Βαγιαζήτ Α'. Μια τέτοια εξέγερση ήταν και αυτή του σείχη Μπεντρεντίν Μαχμούτ. Πρόκειται για έναν δερβίση με γνώσεις θεολογίας και κυρίως του ισλαμικού δικαίου.¹⁰¹ Άλλωστε ας μην ξεχνάμε ότι πολλοί σουλτάνοι φοβόταν τους θρησκευτικούς ταγούς των ταγμάτων καθότι ήταν ιδιαίτερα δημοφιλείς.

Το τάγμα των μπεκτασήδων και κυρίως ο σείχης, επέτρεπαν στους ακολούθους τους και την μουσική αλλά και το κρασί ακόμα κι αν αυτό αντιτίθεντο στις θρησκευτικές συνήθειες των άλλων ταγμάτων.¹⁰² Το λατρευτικό τυπικό των μπεκτασήδων συντάχθηκε από τον Μπαλήμ Σουλτάν ο οποίος στηρίχθηκε στις συνήθειες του Χριστιανισμού. Οι βασικές λατρευτικές τάσεις που το διέπουν ήταν οι ακόλουθες:

- α) Χρήση κρασιού στις μυστηριακές τελετές.
- β) Νομιμοποίηση πράξεων που πρωτίστως απαγορευόταν στα τάγματα.
- γ) Καθιέρωση και συγχώνευση Χουρουφισμού (αποκρυφιστική αίρεση) στον μπεκτασισμό.
- δ) Καθιέρωση λατρείας των 12 ιμάμηδων
- ε) Καθιέρωση της τριάδας Αλλάχ, Μωάμεθ, Αλή και
- στ) Καθιέρωση της αγαμίας στα μέλη του τάγματος.¹⁰³

Επίσης, στις βασικές αρχές που το διέπουν συμπεριλαμβάνονται η υπακοή μέσω του τρίπτυχου *προσοχή, συμμόρφωση και υπακοή*. Η ταπεινοφροσύνη, η φιλαλήθεια, η εχεμύθεια, η υπομονή, η εγκράτεια αλλά και η ιλαρότητα.¹⁰⁴ Συγχρόνως υπάρχουν και βασικές απαγορεύσεις οι οποίες αφορούν τις κινήσεις των χεριών, της γλώσσας και της μέσης που υποδηλώνουν κατά βάση κακολογίες.¹⁰⁵ Οι

⁹⁹ Quataert Donald, *ό.π.*, σελ., 280-281.

¹⁰⁰ Μιρμύρογλου Βλαδίμηρος, *ό.π.*, σελ., 138.

¹⁰¹ Ιναλτζίκ Χαλίλ, *ό.π.*, σελ., 321-322.

¹⁰² *Ό.π.*, σελ., 323.

¹⁰³ Ζεγκίνης Χ. Ευστράτιος, *Ο μπεκτασισμός στη Δ. Θράκη. Συμβολή στην ιστορία της διαδόσεως του μουσουλμανισμού στον ελλαδικό χώρο*, σελ., 29.

¹⁰⁴ *Ό.π.*, σελ., 40

¹⁰⁵ Αλατζάς Α. Ιωάννης, *ό.π.*, σελ., 59-60.

βασικές διδασκαλίες του τάγματος εν κατακλείδι, προέρχονται από το ίδιο το ισλαμικό δίκαιο, από τα κηρύγματα του τάγματος και την απόκρυφη γνώση που αυτό στηρίζεται και από την άμεση εμπειρία της αληθινής γνώσης.¹⁰⁶

Όσον αφορά την αγαμία των δερβίσηδων αυτή θα έπρεπε να ήταν προφανώς ισόβια. Σε αυτή την εκδοχή όμως αρκετοί έγγαμοι μπεκτασήδες αντιδρούσαν έντονα, καθότι υποστήριζαν ότι ο γενάρχης του τάγματος τους, ο Μεκτάς, ήταν ήδη νυμφευμένος. Όσοι ενστερνίζονταν τις απόψεις του γάμου ονομάζονταν Τσελεμπήδες ενώ όσοι υποστήριζαν την αγαμία ονομάζονταν Μπαμπαγκιάνηδες. Τους Τσελεμπήδες υποστήριζαν οι κάτοικοι της υπαίθρου ενώ αντίθετα τους Μπαμπαγκιάνηδες οι κάτοικοι των πόλεων.¹⁰⁷

Ο μπεκτασισμός θα πρέπει να αναφέρουμε ότι συνέβαλε με την σειρά του στην διάδοση του Ισλάμ καθώς ήταν αρκετά συγκαταβατικός ως προς τις λοιπές δοξασίες. Να σημειώσουμε σε αυτό το σημείο ότι ο μπεκτασισμός βασιζόταν στην ψυχική αφοσίωση ενώ δεν έθετε κανέναν απολύτως περιορισμό για την προσευχή και την νηστεία. Ήταν μάλιστα τόσο ελαστικός, ώστε να αφήνει τις γυναίκες να προχωρούν με ακάλυπτο το πρόσωπο και να συναναστρέφονται με τους άνδρες. Όλα αυτά έθεσαν στον πλευρό τους και πολλούς Χριστιανούς διότι διέκριναν αρκετά κοινά σημεία ανάμεσα στις δύο θρησκείες.¹⁰⁸ Η αμφίεση των μπεκτασήδων περιελάμβανε τον μανδύα, το στιχάριο, το φαιλόνιο, τη μίτρα, το εγκόλπιο, τη ζώνη και τη ράβδο.¹⁰⁹

Οι μπεκτασήδες σε συγκεκριμένες χρονικές στιγμές εξυπηρετούσαν και τα συμφέροντα του οθωμανικού κράτους, κυρίως όσον αφορά την προσέλκυση των χριστιανικών πληθυσμών στο Ισλάμ. Βέβαια, επειδή τις περισσότερες φορές υπήρχε σύγκρουση απόψεων ανάμεσα στις ιδέες της ηγεσίας, βλέπουμε σταδιακά την πολιτική αρχή να στρέφεται για ακόμη μία φορά στα σουνιτικά τάγματα και να παραγκωνίζει τα σιϊτικά. Αυτό ενίσχυε ακόμη περισσότερο το τάγμα των μπεκτασήδων στο οποίο προσαρτιόνταν όλο και περισσότερες κοινωνικές ομάδες.¹¹⁰

¹⁰⁶ Ιναλτζίκ Χαλίλ, *ό.π.*, σελ., 337.

¹⁰⁷ Ζεγκίνης Χ. Ευστράτιος, *Ο μπεκτασισμός στη Δ. Θράκη. Συμβολή στην ιστορία της διαδόσεως του μουσουλμανισμού στον ελλαδικό χώρο.*, σελ., 30.

¹⁰⁸ Ιναλτζίκ Χαλίλ, *ό.π.*, σελ., 335.

¹⁰⁹ Ζεγκίνης Χ. Ευστράτιος, *Ο μπεκτασισμός στη Δ. Θράκη. Συμβολή στην ιστορία της διαδόσεως του μουσουλμανισμού στον ελλαδικό χώρο*, σελ., 41.

¹¹⁰ Ζεγκίνης Χ. Ευστράτιος, *Γενίτσαροι και Μπεκτασισμός. Γενεσιουργοί παράγοντες του Βαλκανικού Ισλάμ*, σελ., 288-289.

Λόγω των σχέσεων που διατηρούσαν οι μπεκτασήδες με τους γενιτσάρους έφτασαν σε σημείο να κατηγορηθούν για συννομώσεις εναντίον της σουλτανικής αρχής. Αυτή ήταν και η ευκαιρία που άδραξαν δύο τάγματα που ασπάζονταν το σουνιτισμό Ουλεμάδες και Καντίδες και προχώρησαν στην δημόσια εκτέλεση των αρχηγών των μπεκτασήδων. Εν συνεχεία ο Μαχμούτ Β΄ αφού κατήργησε το τάγμα δήμευσε και τις περιουσίες τους. Μετά την διάλυση του τάγματος, κανένας δεν επιτρεπόταν να φέρει ενδύματα που τους θύμιζαν, οι τεκέδες τους έκλεισαν ενώ στην πλειονότητά τους, οι δερβίσηδες εξορίστηκαν. Μετά τον θάνατο του Μαχμούτ Β΄ προσπάθησαν να ανασυνταχθούν, χωρίς όμως να ανακτήσουν ποτέ την παλιά τους δόξα.¹¹¹

Επομένως βλέπουμε ότι παρά την σύνδεση των δύο σωμάτων και παρά το γεγονός ότι οι γενίτσαροι δεν μπόρεσαν να ανασυνταχθούν δεν συνέβη το ίδιο με τους μπεκτασήδες. Στα χρόνια της βασιλείας του Αβδούλ Μετζήτ φαίνεται να κυριαρχούν ξανά στο προσκήνιο και το 1840 να ανοίγουν ξανά οι τεκέδες. Να σημειώσουμε βέβαια, ότι σε έναν βαθμό αυτό οφειλόταν στις μεταρρυθμίσεις του Τανζιμάτ, οι οποίες συνέβαλαν σε μεγάλο βαθμό στην αναδιάρθρωση όλης της Οθωμανικής κοινωνίας.¹¹²

Η καταστροφή του κύριου τεκέ στο Χατζιμπεκτάς δεν άφηνε περιθώρια επιστροφής. Οι περισσότεροι τεκέδες είχαν καταστραφεί και οι δερβίσηδες είτε είχαν εκδιωχθεί είτε είχαν προσχωρήσει στο τάγμα των νακσιμπεντήδων.¹¹³ Ο σουλτάνος διέλυσε ουσιαστικά στο διάβα του σχεδόν όλα όσα θύμιζαν το τάγμα. Ακόμα και στην περιοχή της Δυτικής Θράκης, στην οποία είχε επεκταθεί ο μυστικισμός και κατ' επέκταση ο μπεκτασισμός καταστράφηκαν ή παραμελήθηκαν και οι εκεί τεκέδες. Κάποια χρόνια αργότερα, ο νέος σουλτάνος Αμπδουλμετζήτ Α΄, επέτρεψε την εκ νέου λειτουργία των τεκέδων. Η καταστροφή όμως που είχε προκαλέσει στο πέραςμά του ο Μαχμούτ Β΄ στους τεκέδες, ήταν μη αναστρέψιμη με αποτέλεσμα να μην μπορέσουν να φτάσουν ποτέ την παλαιά τους αίγλη.¹¹⁴

Εν κατακλείδι, το τέλος των μπεκτασήδων λοιπόν σημειώθηκε μαζί με το τέλος του σώματος των γενιτσάρων το έτος 1826, όταν ο σουλτάνος Μαχμούτ Β΄ προκειμένου να διασφαλίσει την ασφάλεια της αυτοκρατορίας του, κατήργησε τα

¹¹¹ Βαλλίδης Σταύρος, *ό.π.*, σελ., 167.

¹¹² Μιρμίρογλου Βλαδίμηρος, *ό.π.*, σελ., 195.

¹¹³ Goodwin Godfrey, *ό.π.*, σελ., 300.

¹¹⁴ Ζεγκίνης Χ. Ευστράτιος, *Ο μπεκτασισμός στη Δ. Θράκη. Συμβολή στην ιστορία της διαδόσεως του μουσουλμανισμού στον ελλαδικό χώρο*, σελ., 178.

παραπάνω δύο σώματα, καθότι υποστηρίζονταν από πολλούς ότι δρούσαν ενάντια στην οθωμανική εξουσία. Την ίδια περίοδο ο Μαχμούτ Β΄ στρεφόταν στο σουνιτισμό και χρηματοδοτούσε τις όποιες δραστηριότητές τους. Οι μπεκτασήδες όπως και οι γενίτσαροι είχαν κατηγορηθεί για εσχάτη προδοσία, προσπάθησαν να συσπειρωθούν για να αντιμετωπίσουν την πολιτική εξουσία αλλά χωρίς κανένα αποτέλεσμα.¹¹⁵

Οι κατηγορίες αναφέρονταν και στο γεγονός ότι δίδασκαν αρχές που αντιτίθονταν στο Κοράνι αλλά και στο ότι χρησιμοποιούσαν τους τεκέδες με μόνο σκοπό να επιδίδονται σε ακολασίες.¹¹⁶ Το ίδιο ίσχυε βέβαια και για τους δερβίσηδες οι οποίοι θεωρήθηκαν ως αιρετικοί και υπεύθυνοι για την είσοδο ανίκανων ανδρών στους κόλπους των γενιτσάρων.¹¹⁷ Η θρησκεία τους μάλιστα ήταν τόσο ελεύθερη που είχαν το δικαίωμα να τρέφονται ακόμα και με χοιρινό κρέας. Έτσι, στις 8 Ιουλίου 1826 ο εξοντωτικός αγώνας είχε ξεκινήσει ήδη ενάντια στο τάγμα, ο οποίος οδήγησε και στην εξάλειψή του.

¹¹⁵ Ζεγκίνης Χ. Ευστράτιος, *Γενίτσαροι και Μπεκτασισμός. Γενεσιουργοί παράγοντες του Βαλκανικού Ισλάμ*, σελ., 310-311.

¹¹⁶ Μιρμίρογλου Βλαδίμηρος, *ό.π.*, σελ., 194.

¹¹⁷ Ζεγκίνης Χ. Ευστράτιος, *Γενίτσαροι και Μπεκτασισμός. Γενεσιουργοί παράγοντες του Βαλκανικού Ισλάμ*, σελ., 313.

ΣΥΝΔΕΣΗ ΚΑΙ ΚΟΙΝΑ ΣΗΜΕΙΑ ΓΕΝΙΤΣΑΡΩΝ – ΜΠΕΚΤΑΣΙΔΩΝ

Όπως διαφαίνεται από τα μέχρι τώρα δεδομένα, το σώμα των γενιτσάρων και το τάγμα των μπεκτασήδων συνδέεται ανεπιφύλακτα κυρίως όσον αφορά την θρησκευτική πλευρά διότι είχαν ως προστάτη και οι δύο τον Χατζή Μπεκτάς. Ανάμεσα τους διακρίνονται βέβαια και άλλα σημεία τομής, φτάνοντας στον βαθμό να διαφαίνονται αλληλοεξαρτώμενα, και το ένα να μην δύναται να λειτουργήσει χωρίς την υποστήριξη του άλλου. Σε αρκετές περιπτώσεις υποστηριζόταν ότι η προσέλευση χριστιανών πιστών στους κύκλους του μπεκτασισμού έβρισκε θετικό αντίκτυπο στο σώμα, διότι στην πλειονότητά τους ήταν εξισλαμισμένοι χριστιανοί.

Κοινός τόπος βέβαια -και ένας από τους βασικότερους- αποτελεί το γεγονός ότι οι μπεκτασήδες είχαν προσεταιριστεί αρκετά από την χριστιανική θρησκεία. Αυτό ακριβώς ήταν που έκανε και τους γενιτσάρους να είναι πιο προσφιλείς μαζί τους. Εκείνο το οποίο προκαλεί εντύπωση ήταν ότι οι νεοφερμένοι στο σώμα των γενιτσάρων δεν υιοθετούσαν την αντίληψη του σουνιτισμού αλλά προσκολλούνταν αποκλειστικά στην λατρεία του Μπεκτασισμού.¹¹⁸ Ένα ακόμη σημείο το οποίο ενίσχυε τις σχέσεις τους ήταν το γεγονός ότι και οι δύο πλευρές προέρχονταν κατά βάση από λαϊκά αγροτικά στρώματα με αποτέλεσμα να υπάρχει καλύτερη συνεννόηση.

Αυτή η ανεκτικότητα που διέθετε το τάγμα, το φιλελεύθερο πνεύμα το οποίο το διαπερνούσε καθώς και η έλλειψη δογματισμού, αποτελούσαν γνωστές συνήθειες στην χριστιανική θρησκεία, επομένως, οι γενίτσαροι ακόμα παιδιά και με νωπές τις μνήμες τους δεν δύνανται να ξεχάσουν τα δόγματά τους, με συνέπεια να προσχωρούν στον μπεκτασισμό.¹¹⁹ Εν ολίγοις ήταν ένα τάγμα το οποίο δίδασκε την αποχή της βίας και το σεβασμό προς όλους τους συνανθρώπους.

Διαφαίνεται δηλαδή ότι είχαν παρόμοιες θρησκευτικές συνήθειες και πλήθος κοινών εορτών. Πιο συγκεκριμένα, υπήρχε η τελετή του χρίσματος όπου στην κάστα των μπεκτασήδων αυτό πραγματοποιούνταν με ροδόνερο, το οποίο όμως θύμιζε αρκετά το βάπτισμα της χριστιανισσύνης. Η θεία Κοινωνία των χριστιανών η οποία

¹¹⁸ Μεταλληνός Δ. Γεώργιος, *Τουρκοκρατία. Οι Έλληνες στην Οθωμανική αυτοκρατορία*, εκδ. Ακρίτας, Αθήνα 2000, σελ., 40.

¹¹⁹ Βαλλίδης Σταύρος, *ό.π.*, σελ., 90 και Καμπύλης Τάκης, «Ενστάσεις», εφ. *Η Καθημερινή*, 28-09-2008, διαθέσιμο στο: <http://www.kathimerini.gr/711104/opinion/epikairothta/arxeio-monimes-sthles/enstaseis>

συμβολίζει το σώμα και το αίμα του Χριστού μετά τον θάνατό του αντικατοπτριζόταν στο κρασί και στο ψωμί που προσέφεραν σε ανάμνηση του Χουσεΐν. Και στις δύο λατρευτικές συνήθειες υπήρχαν ιερείς που είτε ήταν άγαμοι σε όλη τους την ζωή είτε ήταν παντρεμένοι. Ακόμα κοινά σημεία εντοπίζονται στην μετάνοια και την εξομολόγηση των χριστιανών η οποία αντίστοιχα αναφερόταν ως μπάς οκουτμάκ. Τέλος υπήρχε και η ποινή του αφορισμού γνωστή στους κόλπους των χριστιανών όπου οι μπεκτασήδες την ανέφεραν ως ντουσκουνλούκ. Βέβαια υπήρχαν κι άλλες ομοιότητες με την χριστιανοσύνη οι οποίες πολλές φορές χρησιμοποιούνταν καθαρά για εναντίωση στην θρησκεία όπως ήταν επί παραδείγματι η εξίσωση των δώδεκα ιμάμιδων με τους δώδεκα αποστόλους.¹²⁰

Ήδη από τα πρώτα χρόνια συγκρότησης των σωμάτων υπήρχε η αλληλένδετη σχέση ανάμεσά τους. Άλλωστε ο χαρακτηρισμός *bedergāh* ο οποίος προσδιόριζε τους γενίτσαρους αναφέρει ολοκάθαρα ότι πρόκειται για άτομα τα οποία ανήκαν σε κάποιο μπεκτασικό τεκέ.¹²¹ Στο συγκεκριμένο σημείο αρκεί να αναφέρουμε ότι η δομή συγκρότησης και ο τρόπος λειτουργίας του γενιτσαρικού σώματος βρισκόταν υπό την επιρροή των μπεκτασήδων. Σε πολλές περιπτώσεις μάλιστα αναφέρεται ότι η επιρροή αυτή που θα ασκούσαν στους γενίτσλους από τους μπεκτασήδες είχε προαποφασισθεί αν όχι από την επικείμενη λειτουργία του σώματος, στην διάρκεια της συγκρότησής και λειτουργίας του.¹²²

Πολλοί επίσης υποστήριζαν ότι στην εναρκτήριο δράση του σώματος ο αρχηγός των μπεκτασήδων και άγιός τους, Χατζή Μπεκτάς, είχε δώσει τις ευλογίες του στους γενίτσλους.¹²³ Υποτίθεται ότι ο Ορχάν κατά την διάρκεια συγκρότησης των γενιτσάρων είχε καλέσει στην τελετή τον Μπεκτάς προκειμένου να ευλογήσει το νεοσύστατο σώμα. Βέβαια, αυτό δεν μπορεί να ισχύει διότι ο θάνατος τους Μπεκτάς χρονολογείται πολύ νωρίτερα από την ίδρυση του σώματος των γενιτσάρων. Ένα ακόμα σημείο τομής και των δύο αποτελεί το γεγονός ότι όπως οι γενίτσαροι δεν είχαν το δικαίωμα να νυμφευτούν ακολουθώντας έναν μοναστικό τρόπο ζωής το ίδιο συνέβαινε και με συγκεκριμένα μέλη του τάγματος, τους *δερβίσηδες*.¹²⁴

¹²⁰ Vryonis Jr. Speros, *Η παρακμή του Μεσαιωνικού Ελληνισμού στην Μικρά Ασία και η διαδικασία του εξισλαμισμού (11^{ος}-15^{ος} αιώνας)*, μτφρ, Κάτιας Γαλαταριώτου, β' εκδ., εκδ. Μορφωτικό Ίδρυμα Εθνικής Τραπέζης, αθήνα 2000, σελ., 330.

¹²¹ Ζεγκίνης Χ. Ευστράτιος, *Γενίτσαροι και Μπεκτασισμός. Γενεσιουργοί παράγοντες του Βαλκανικού Ισλάμ*, σελ., 78.

¹²² Ό.π., σελ., 295.

¹²³ Ό.π., σελ., 291.

¹²⁴ <http://argolikivivliothiki.gr/2011/05/page/2/> ημερομηνία τελευταίας πρόσβασης 06-09-2015.

Άλλοι πάλι ενστερνίζονται την άποψη μερικών ιστορικών οι οποίοι θεωρούσαν ότι η σχέση αυτών των δύο σωμάτων ήταν καθαρά τυπική.¹²⁵ Τα ίδια όμως μέλη των εκατέρωθεν σωμάτων στα τέλη του 16^{ου} αιώνα αποδέχτηκαν δημόσια τους δεσμούς που τους ενώνουν. Πιο συγκεκριμένα, κατά το 1591-1592, έτος συμπλήρωσης της χιλιετηρίδας της Εγίρας οι γενίτσαροι και οι μπεκτασίδες άδραξαν την ευκαιρία και επισημοποίησαν τους θρησκευτικούς και ιδεολογικούς δεσμούς που τους ένωναν.¹²⁶ Λίγο νωρίτερα περίπου το 1590 είχε ξεκινήσει η πλήρης καθοδήγηση του σώματος των γενιτσάρων από τους μπεκτασίδες μέχρι και την διαλυσή τους το 1829.

Η εμφάνιση του Μπαλήμ Σουλτάν και οι μεταρρυθμίσεις που εκείνος πρότεινε έδωσε την ώθηση για την ακόμη μεγαλύτερη συσχέτιση των δύο σωμάτων. Το τάγμα των μπεκτασίδων λειτουργούσε σαν πνευματικός φορέας των γενιτσάρων για δύο κυρίους λόγους. Ο πρώτος αφορούσε το γεγονός ότι το τάγμα ήταν το πιο πολυπληθές εκείνη την περίοδο, συγκεντρώνοντας στους κόλπους του, όλο και περισσότερους δερβίσηδες. Ο δεύτερος λόγος σχετιζόταν με τις διδασκαλίες που πρόσβευε καθώς όπως είπαμε, είχε αρκετά κοινά σημεία με τον Χριστιανισμό και τον τρόπο λειτουργίας των τελετών.¹²⁷

Οι ομοιότητες γενιτσάρων και μπεκτασίδων διαφαίνονται ακόμα και στα σύμβολα και την ένδυση. Ο διπλός πέλεκυς ήταν κοινό σύμβολο και στους δύο αλλά με διαφορετική σημασιολογία. Όσον αφορά την ενδυματολογία ακόμη και αυτή είχε τις ρίζες της στον ιδρυτή του τάγματος του μπεκτασισμού. Το κάλυμμα της κεφαλής των γενιτσάρων που φορούσαν στις επίσημες τελετές, διέθετε ένα τελείωμα στον αυχένα. Αυτό θεωρούνταν ότι συμβόλιζε το ράσο του Μπεκτάς όταν τους είχε προσδώσει την ευλογία στην αρχή της ιδρύσεως του σώματος.¹²⁸ Υποτίθεται ότι κατά την διάρκεια της ευλογίας, ο Μπεκτάς τράβηξε το χέρι του από το κεφάλι των γενιτσάρων αλλά το μανίκι του ράσου του, παρέμεινε στον αυχένα τους.¹²⁹

Ένας ακόμη λόγος που οδήγησε στην συσχέτιση των δύο σωμάτων ήταν η ίδια η Οθωμανική Αυτοκρατορία. Στην διάρκεια του τέλους του 15^{ου} αιώνα, το κράτος στρέφεται από το σιϊτικό στο σουνιτικό Ισλάμ, με αποτέλεσμα να

¹²⁵ Ζεγκίνης Χ. Ευστράτιος, *Γενίτσαροι και Μπεκτασισμός. Γενεσιουργοί παράγοντες του Βαλκανικού Ισλάμ*, εκδ. Βάνιας, Θεσσαλονίκη 2002, σελ., σελ., 304.

¹²⁶ Goodwin Godfrey, *ό.π.*, σελ., 190.

¹²⁷ Ζεγκίνης Χ. Ευστράτιος, *Γενίτσαροι και Μπεκτασισμός. Γενεσιουργοί παράγοντες του Βαλκανικού Ισλάμ*, σελ., 295-296.

¹²⁸ *Ό.π.*, σελ., 305.

¹²⁹ Μιρμίρογλου Βλαδίμηρος, *ό.π.*, σελ., 168.

απομακρύνεται από το τάγμα. Στα τέλη του 17^{ου} αιώνα βλέπουμε να συμβαίνει το ίδιο και με το σώμα των γενιτσάρων. Απότοκο αυτής της συμπεριφοράς ήταν η ακόμα μεγαλύτερη συσχέτιση των σωμάτων.¹³⁰

Τα παραδείγματα τα οποία μας φανερώνουν την σχέση αλληλεξάρτησης είναι πολλά. Ενδεικτικά θα αναφερθούμε σε μερικά. Προς τα τέλη του 16^{ου} αιώνα είχε παρατηρηθεί η εμφάνιση των μπεκτασήδων καθώς και των τεκέδων εντός των στρατοπέδων των γενιτσάρων. Για να γίνουμε πιο σαφής, φτάνει να αναφέρουμε ότι οκτώ δερβίσηδες διέμεναν εντός των στρατοπέδων και προσεύχονταν υπέρ της επιτυχίας του σώματος στις μάχες. Στους εντός των στρατοπέδων μπεκτασήδες οι γενίτσαροι έβλεπαν τους προσωπικούς τους ιερείς. Από όταν μάλιστα ανακοινώθηκαν και οι δεσμοί ένωσης τους, οι γενίτσαροι προσέφεραν δωρεές στους μπεκτασήδες και στους τεκέδες τους.¹³¹ Συγχρόνως, σε όλες τις γενιτσαρικές τελετές συμμετείχε ένας μπεκτασής αξιωματούχος, ο οποίος προπορευόταν των υπολοίπων και προσευχόταν δημόσια για την ευημερία της αυτοκρατορίας, ενώ οι ύμνοι που χρησιμοποιούσαν οι γενίτσαροι περιείχαν πλήθος αναφορών στο τάγμα των μπεκτασήδων.¹³²

Κάθε νέος ντεντές dede δηλαδή κάθε νέος αρχηγός της κοινότητας του τάγματος, προκειμένου να αναλάβει τα καθήκοντά του, επισκεπτόταν το γενιτσαρικό στρατόπεδο, με σκοπό να στεφθεί από τον ίδιο τον αγά των γενιτσάρων.¹³³ Πιο συγκεκριμένα, ο νέος ηγούμενος ενός τεκέ, λίγο πριν την ανάληψη των καθηκόντων του, οδηγούνταν από τους γενίτσαρους στο διοικητήριο. Εκεί ο αγάς των γενιτσάρων του πρόσφερε την μίτρα και στην συνέχεια οδηγούνταν στο Τοπ Καπί όπου φορούσε τα ενδύματα των μπεκτασήδων.¹³⁴

Ακόμα αρκετές φορές οι γενίτσαροι δεν ακολουθούσαν κατά γράμμα της συνήθειες ως προς την προσευχή που όριζε το Κοράνι αλλά προσεύχονταν όποτε αυτοί ήθελαν και με τον τρόπο που εκείνοι ήθελαν. Αν μάλιστα κάποιος τους επέκρινε γι' αυτή τους την συμπεριφορά, εκείνοι ανταποκρίνονταν ότι αυτό που

¹³⁰ Ζεγκίνης Χ. Ευστράτιος, *Γενίτσαροι και Μπεκτασισμός. Γενεσιουργοί παράγοντες του Βαλκανικού Ισλάμ*, σελ., 302.

¹³¹ Βαλλίδης Σταύρος, *ό.π.*, σελ., 92.

¹³² Ζεγκίνης Χ. Ευστράτιος, *Γενίτσαροι και Μπεκτασισμός. Γενεσιουργοί παράγοντες του Βαλκανικού Ισλάμ*, σελ., 307

¹³³ Ιναλτζίκ Χαλίλ, *ό.π.*, σελ., 331.

¹³⁴ Ζεγκίνης Χ. Ευστράτιος, *Γενίτσαροι και Μπεκτασισμός. Γενεσιουργοί παράγοντες του Βαλκανικού Ισλάμ*, σελ., 301.

έκαναν ήταν καθ' όλα νόμιμο, καθότι όπως υποστήριζαν είχαν την άδεια από τον ίδιο τον αρχηγό του τάγματος, τον Μπεκτάς.¹³⁵

Οι στενές σχέσεις που δημιούργησαν τα δύο σώματα ήταν εκείνες οι οποίες έθεσαν το τέλος τους. Οι γενίτσαροι ένα σώμα όπου στο διάβα του έσπερνε τον τρόπο και από την άλλη οι μπεκτασήδες ενσωματώνοντας τις μερίδες του πληθυσμού που δεν ήταν ευχαριστημένοι αποτελούσαν την μεγαλύτερη απειλή για την αυτοκρατορία από την στιγμή που συσπειρώθηκαν. Επομένως, ο μόνος τρόπος αποφυγής μιας τέτοιας κατάστασης ήταν η διάλυσή τους.

¹³⁵ Βαλλίδης Σταύρος, *ό.π.*, σελ., 91.

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Η Άλωση της Πόλης επισήμανε το τέλος της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας και την εναρκτήριο δράση της Οθωμανικής. Η νέα αυτοκρατορία που γεννιόταν είχε στηριχθεί εξ' ολοκλήρου στα πρότυπα των βυζαντινών. Δηλαδή, διατήρησε την ίδια διοίκηση μέσω των πατριαρχικών εξαρχιών, το τιμαριωτικό σύστημα όσον αφορά τις γαίες καθώς και τον θεσμό του Πατριάρχη. Παρ' όλα αυτά οι καταστροφές οι οποίες είχαν προκληθεί ήταν φανερές και ήταν δύσκολο να υπάρξει άμεση αποκατάσταση. Σε μερικές περιπτώσεις μάλιστα η αποκατάσταση ήταν δεν ήταν εφικτή.

Η επιτυχία της Άλωσης ήταν αποτέλεσμα του καλά οργανωμένου τακτικού στρατού των Οθωμανών, του σώματος των γενιτσάρων που συστάθηκε στα χρόνια της βασιλείας του Μουράτ Α'. Για τον ανεφοδιασμό του σώματος πραγματοποιούνταν το λεγόμενο παιδομάζωμα ή ντεβσιρμές ενώ η εκπαίδευση των παιδιών ήταν αρκετά σκληρή και ενίοτε επίπονη. Η δύναμη όμως που κατάφεραν να αποκτήσουν οι γενίτσαροι ήταν τέτοια έτσι ώστε να δύνανται να αποφασίζουν για την επιλογή του σουλτάνου στο θρόνο ή την απομάκρυνσή του από αυτόν όταν κρινόταν ανίκανος.

Το τάγμα των μπεκτασήδων αποτέλεσε ένα από τα πολλά μυστικιστικά τάγματα που ενστερνίζονταν τον σιϊτισμό και τα οποία δημιουργήθηκαν την περίοδο της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας με τον πιο σημαντικό ρόλο στο ενεργητικό τους. Από την στιγμή όπου ενσωμάτωσε στους κόλπους του τους γενίτσαρους είχε ξεκινήσει ο αδιάκοπος αγώνας για τον εξισλαμισμό όλο και μεγαλύτερων πληθυσμών το οποίο όπως είναι προφανές εξυπηρετούσε τις ανάγκες της κρατικής διοίκησης. Η ανάδειξη του τάγματος οφειλόταν όχι τόσο στον ιδρυτή του Χατζή Μπεκτάς αλλά στον Σαρή Σαλτίκ ο οποίος κατάφερε να εξυψώσει το όλο μυστικιστικό πνεύμα.

Η τεράστια Οθωμανική Αυτοκρατορία η οποία για αιώνες κυριαρχούσε στο προσκήνιο όφειλε την επέκτασή της από τη μία στο σώμα των γενιτσάρων και από την άλλη στο τάγμα των μπεκτασήδων. Δηλαδή, ενώ επικρατούσαν εδαφικά μέσω της βίας και της πολεμικής τακτικής τους εξαναγκάζοντας πληθυσμούς να συμπορευθούν μαζί τους, έχοντας έπειτα ως πρόσχημα το ανεκτικό τάγμα των μπεκτασήδων φαινόταν όλοι αυτοί οι πληθυσμοί να γίνονται αποδεκτοί και να συνυπάρχουν αρμονικά. Ουσιαστικά το τάγμα αναλάμβανε τον ρόλο του διαμεσολαβητή για την μετάβαση των πληθυσμών από τον Χριστιανισμό στο Ισλάμ.

Η λειτουργία του γενιτσαρικού σώματος απαρτισμένο από εξισλαμισμένα παιδιά ήταν ρηξικέλευθη για την εποχή και συγχρόνως σωτήρια για τους Οθωμανούς. Χάρis αυτούς κατάφεραν να επεκταθούν και να χαρακτηριστούν ως μία από τις μεγαλύτερες δυνάμεις. Οι επεκτάσεις των Οθωμανών αυξάνονταν με ταχύτατους ρυθμούς και δύνανται να διατηρηθούν. Από την άλλη, το τάγμα των μπεκτασήδων λειτούργησε ως καταλύτης της όλης κατάστασης με τους εξισλαμισμούς αλλά και της διαδόσεως του Ισλάμ σε όλη την Βαλκανική χερσόνησο.

Η ελαστικότητα που παρείχε το τάγμα των Μπεκτασήδων επέδρασε συσσωρευτικά ως προς τους χριστιανούς. Όσοι αναγκάζονταν να εξισλαμιστούν στρέφονταν στο μπεκτασισμό πρώτον γιατί διέθετε πολλά κοινά στοιχεία με την θρησκεία τους (όσοι ήταν χριστιανοί) και δεύτερον διότι είχαν την δυνατότητα να ασκούν εν μέρει ελεύθερα τις μέχρι πρόσφατα συνήθειές τους. Βέβαια, σε όλα αυτά τα κοινά σημεία που εντοπίζονται στους Χριστιανούς και τους Μουσουλμάνους μέσω του τάγματος, αντικατοπτριζόταν η ανάγκη η οποία άρχιζε να γίνεται όλο και πιο επιτακτική, για την ειρηνική συμβίωση των τόσο διαφορετικών λαών.

Ο συνδυασμός αυτών των δύο λειτούργησε θετικά αφού κατάφεραν να ανυψώσουν την Οθωμανική Αυτοκρατορία. Η δύναμη όμως που αποκτούσαν λόγω και των σχέσεων που δημιουργήθηκαν ανάμεσά τους, είχαν προκαλέσει τον φόβο της κρατικής εξουσίας για την ανατροπή της. Επομένως, προκειμένου να αποτραπεί κάτι τέτοιο προχώρησαν στην διάλυση των δύο θεσμών. Βέβαια, και μιλώντας εκ του ασφαλούς, η διάλυση του σώματος των γενιτσάρων ήταν εκείνη η οποία έθεσε σταδιακά το τέλος στην αυτοκρατορία. Το τάγμα των μπεκτασήδων μερικά χρόνια αργότερα ανασυστάθηκε και οι τεκέδες του τέθηκαν σε λειτουργία, τίποτα όμως δεν μπορούσε να θυμίσει την παλιά αίγλη τους.

Βέβαια, η διάλυση του σώματος των γενιτσάρων δεν οφειλόταν κατά κόρων στην θέση που έλαβε η κρατική αρχή. Ήδη στην διάρκεια του 16^{ου} αιώνα ήταν εμφανή τα σημεία της παρακμής εντός του σώματος καθότι είχαν αποκτήσει πλέον είχαν αποκτήσει δικαιώματα επί της γαιοκτησίας, επί του εμπορίου ενώ είχε γίνει και άρση της αγαμίας. Ακόμα, ο θεσμός του παιδομαζώματος είχε σταματήσει να υφίσταται με αποτέλεσμα να μην υπάρχουν ικανά άτομα ούτε για το σώμα αλλά ούτε και για την διοίκηση της αυτοκρατορίας.

Εν κατακλείδι, οι γενίτσαροι και οι μπεκτασήδες κατάφεραν να εναρμονιστούν, να συνυπάρξουν και να αναπτύξουν ιδιαίτερες σχέσεις λόγω του υπόβαθρού τους. Οι περισσότεροι ήταν άνθρωποι οι οποίοι προέρχονταν από τα

κατώτερα λαϊκά στρώματα ενώ η ελευθερία που χαρακτήριζε την λατρεία των μπεκτασήδων καθώς και τα κοινά σημεία που διαφαίνονταν με τον χριστιανισμό λειτούργησαν καταλυτικά στην σύνδεσή τους.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Campo E. Iuan, Encyclopedia of Islam, επιμ. J. Gordon Melton, εκδ., Facts on file.
2. Goodwin Godfrey, *Οι γενίτσαροι*, μτφρ. Τρισευγενή Παπαϊωάννου, εκδ. Οδυσσέας, Αθήνα 1997.
3. Inalcik Halil- Quataert Donald, *Οικονομική και κοινωνική ιστορία της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας, Τόμος Α': 1300-1600*, μτφρ. Σαρηγιάννης Μαρίνος, εκδόσεις Αλεξάνδρεια, Αθήνα 2008.
4. Quataert Donald, *Η Οθωμανική Αυτοκρατορία. Οι τελευταίοι αιώνες, 1700-1922*, μτφρ. Μαρίνος Σαρηγιάννη;, εκδ. Αλεξάνδρεια, Αθήνα 2006.
5. Vryonis Jr. Speros, *Η παρακμή του Μεσαιωνικού Ελληνισμού στην Μικρά Ασία και η διαδικασία του εξισλαμισμού (11^{ος}-15^{ος} αιώνας)*, μτφρ. Κάτιας Γαλαταριώτου, β' εκδ., εκδ. Μορφωτικό Ίδρυμα Εθνικής Τραπέζης, Αθήνα 2000.
6. Wittek Paul, *Η γένεση της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας*, μτφρ. Ευαγγελία Μπαλτά, εκδ. Πορεία, Αθήνα 1988.
7. Αλατζάς Α. Ιωάννης, *Η αλεβιτική - μπεκτασική ταυτότητα στη σύγχρονη Τουρκία και οι πολιτικές προεκτάσεις του προβλήματος στην Ελλάδα*, εκδ. Βάνιας, Θεσσαλονίκη 1999.
8. Αμάντος Ι. Κωνσταντίνος, *Σχέσεις Ελλήνων & Τούρκων: από του ενδέκατου αιώνας μέχρι το 1821. Οι πόλεμοι των Τούρκων προς κατάληψιν των ελληνικών χώρων 1071-1571*, τομ. Α', εκδ. Οργανισμός Εκδόσεων Διδακτικών Βιβλίων, Αθήναι 1955.
9. Βαλλίδης Σταύρος, *Αλληλεπιδράσεις μεταξύ Χριστιανών και Μουσουλμάνων στην Μικρά Ασία την περίοδο της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας. Το δερβίσικο τάγμα των Μπεκτασήδων και Κιζιλμπάσηδων*, εκδ. Α.Π.Θ., Θεσσαλονίκη 2002.
10. Γιαννουλάτος Αναστάσιος, *Τχνη από την αναζήτηση του Υπερβατικού*, εκδ. Ακρίτας, Αθήνα 2004.
11. Ζαχαριάδου Α. Ελισάβετ, *Δέκα Τούρκικα Έγγραφα για την Μεγάλη Εκκλησία (1483-1567)*, εκδ. Ινστιτούτο Βυζαντινών Ερευνών (Ε.Ι.Ε) Πηγές 2, Αθήνα 1996.

12. Ζεγκίνης Χ. Ευστράτιος, *Γενίτσαροι και Μπεκτασισμός. Γενεσιουργοί παράγοντες του Βαλκανικού Ισλάμ*, εκδ. Βάνιας, Θεσσαλονίκη 2002.
13. Ζεγκίνης Χ. Ευστράτιος, *Ο μπεκτασισμός στη Δ. Θράκη. Συμβολή στην ιστορία της διαδόσεως του μουσουλμανισμού στον ελλαδικό χώρο*, εκδ. Institute for Balkan Studies, Θεσσαλονίκη 1988.
14. Ιναλτζίκ Χαλίλ, *Η Οθωμανική Αυτοκρατορία. Η κλασική εποχή, 1300-1600*, μτφρ. Μιχάλης Κοκολάκης, 2^η έκδοση, εκδ. Αλεξάνδρεια, Αθήνα 1995.
15. Καριώτογλου Αλέξανδρος, *Ορθοδοξία και Ισλάμ*, εκδ. Δόμος, Αθήνα 2007.
16. Κονόρτας Παρασκευάς, *Οθωμανικές Θεωρήσεις για το Οικουμενικό Πατριαρχείο. Βεράτια για τους προκαθήμενους της Μεγάλης Εκκλησίας (17^{ος} – αρχές 20^{ου} αιώνα)*, Εκδόσεις Αλεξάνδρεια, Αθήνα 1998.
17. Μεταλληνός Δ. Γεώργιος, *Τουρκοκρατία. Οι Έλληνες στην Οθωμανική αυτοκρατορία*, εκδ. Ακρίτας, Αθήνα 2000.
18. Μιρμίρογλου Βλαδίμηρος, *Οι Δερβίσσαι*, εκδ. Εκάτη, χ.τ., 1990.
19. Μουταφτσίεβα Βέρα, *Αγροτικές σχέσεις στην Οθωμανική Αυτοκρατορία (15^{ος}-16^{ος} αι.)*, μτφρ. Ουρανία Αστρινάκη-Ευαγγελία Μπαλτά, εκδ. Πορεία, Αθήνα 1990.
20. Παΐζη-Αποστολοπούλου Μάχη, *Ο θεσμός της πατριαρχικής εξουσίας 14^{ος}-19^{ος} αιώνας*, Εθνικό Ίδρυμα Ερευνών Κέντρο Νεοελληνικών Ερευνών, Αθήνα 1995.
21. Παπαϊωάννου Κ. Δημήτρης, *Η πολιτική των επισκόπων στην Τουρκοκρατία: ιστορικοκανονική προσέγγιση*, Ιδιωτική έκδοση, Αθήνα 1991.
22. Σαρρής Νεοκλής, *Προεπαναστατική Ελλάδα και Οσμανικό Κράτος*, εκδ. Ηρόδοτος, Αθήνα 1993.

Αρθρογραφία

1. Καμπύλης Τάκης, «Ενστάσεις», εφ. *Η Καθημερινή*, 28-09-2008, διαθέσιμο στο: <http://www.kathimerini.gr/711104/opinion/epikairothta/arxeio-monimes-sthles/enstaseis>

2. Μάζης, Θ. Ι., «Ο ισλαμικός ταγματικός μυστικισμός και οι συσχετισμοί με τον Οθωμανικό Τεκτονισμό», *2^ο Ευρωπαϊκό Φόρουμ*, 29 Σεπτεμβρίου – 1 Οκτωβρίου 2000, Κέρκυρα, εκδ. Παπαζήση.

Δικτυογραφία

1. http://sitalkisking.blogspot.gr/2011/06/blog-post_23.html#more
2. <http://argolikivivliothiki.gr/2011/05/page/2/>